

ZARZĄD SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWEM OSOBY FIZYCZNEJ

Komentarz

redakcja naukowa Stefan Babiaryz

Stefan Babiaryz, Maciej Jaśniewicz

KOMENTARZE

ZARZĄD SUKCESYJNY PRZEDSIĘBIORSTWEM OSOBY FIZYCZNEJ

Komentarz

redakcja naukowa Stefan Babiary

Stefan Babiary, Maciej Jaśniewicz

KOMENTARZE

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2021

Stan prawny na 15 kwietnia 2021 r.

Recenzent

Dr hab. Adam Bieranowski, prof. UWM

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Violet Design Wioletta Kowalska

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne artykuły opracowali:

Stefan Babiarczy: 1, 17–28, 36–50, 62, 63, 66, 68, 69, 73–78, 81, 92–94,

96–104, 106–113, 119, 121, 129–135

Maciej Jaśniewicz: 2–16, 29–35, 51–61, 64, 65, 67, 70–72, 79, 80, 82–91,

95, 105, 114–118, 120, 122–128

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-856-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Wprowadzenie	23
Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw	25
Rozdział 1	
Zakres spraw regulowanych ustawą	27
Art. 1. [Zakres przedmiotowy ustawy]	27
Rozdział 1a	
Przedsiębiorstwo w spadku	34
Art. 2. [Składniki przedsiębiorstwa w spadku]	34
Art. 3. [Właściciel przedsiębiorstwa w spadku]	48
Art. 4. [Wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku]	66
Art. 5. [Zakres stosowania przepisów o wykonywaniu działalności gospodarczej do prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku]	68
Rozdział 2	
Ustanowienie zarządu sukcesyjnego	71
Art. 6. [Warunki ustanowienia zarządu sukcesyjnego]	71
Art. 7. [Chwila ustanowienia zarządu sukcesyjnego]	77

Art. 8.	[Wymagania wobec osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego]	80
Art. 9.	[Powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę]	85
Art. 10.	[Ustanowienie zarządu sukcesyjnego w przypadku niezłożenia przez przedsiębiorcę wniosku o wpis zarządcy sukcesyjnego do CEIDG]	90
Art. 11.	[Powołanie dalszego zarządcy sukcesyjnego]	91
Art. 12.	[Powołanie zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy]	95

Rozdział 3

Zarząd przedsiębiorstwem w spadku do dnia ustanowienia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego		112
Art. 13.	[Czynności zachowawcze do dnia ustanowienia zarządu sukcesyjnego lub do dnia wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego]	112
Art. 14.	[Osoby uprawnione do dokonywania czynności zachowawczych]	125
Art. 15.	[Dokonywanie czynności zachowawczych w imieniu własnym i na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku]	129
Art. 16.	[Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przez dokonanie czynności zachowawczych w złej wierze przez osobę nieuprawnioną]	131

Rozdział 4

Zasady ogólne dotyczące wykonywania zarządu sukcesyjnego		133
Art. 17.	[Firma przedsiębiorstwa w spadku]	133
Art. 18.	[Zakres umocowania zarządcy sukcesyjnego]	152
Art. 19.	[Nieważność przeniesienia zarządu sukcesyjnego]	163
Art. 20.	[Niedopuszczalność ograniczenia zarządu sukcesyjnego]	166
Art. 21.	[Status zarządcy sukcesyjnego]	171
Art. 22.	[Czynności zwykłego zarządu i przekraczające zwykły zarząd]	191

Art. 23.	[Ograniczenie zarządu sukcesyjnego przez sąd opiekuńczy. Należyta staranność]	207
Art. 24.	[Wyłączenie kuratora spadku i wykonawcy testamentu od zarządu przedsiębiorstwem w spadku]	214
Art. 25.	[Forma zbycia przedsiębiorstwa w spadku w okresie zarządu sukcesyjnego]	221

Rozdział 5

Stosunki między właścicielami przedsiębiorstwa w spadku

a zarządcą sukcesyjnym	227
Art. 26. [Odpowiednie stosowanie do wynagrodzenia zarządcy sukcesyjnego przepisów Kodeksu cywilnego o zleceniu]	227
Art. 27. [Prawo właścicieli przedsiębiorstwa w spadku do udziału w zyskach i obowiązek ponoszenia strat]	232
Art. 28. [Wykaz inwentarza przedsiębiorstwa w spadku. Wydanie i zabezpieczenie przedsiębiorstwa w spadku]	242

Rozdział 6

Prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku

Art. 29.	[Prawa i obowiązki wykonywane przez zarządcę sukcesyjnego]	256
Art. 30.	[Kontynuacja stosunków umownych]	268
Art. 31.	[Wygaśnięcie umów o pracę]	284
Art. 32.	[Solidarna odpowiedzialność właścicieli przedsiębiorstwa w spadku]	287
Art. 33.	[Zakres odpowiedzialności zarządcy sukcesyjnego]	289
Art. 34.	[Prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku przez zarządcę sukcesyjnego powołanego z naruszeniem przepisów]	302
Art. 35.	[Odpowiedzialność właściciela przedsiębiorstwa w spadku w przypadku powołania zarządcy sukcesyjnego z naruszeniem przepisów]	312

Rozdział 7

Decyzje związane z przedsiębiorstwem, działalność regulowana i wpisy do rejestrów działalności regulowanej oraz innych rejestrów w przypadku śmierci przedsiębiorcy 316

- Art. 36. [Decyzje związane z przedsiębiorstwem objęte przepisami rozdziału] 316
- Art. 37. [Odroczenie skutku w postaci wygaśnięcia decyzji związanych z przedsiębiorstwem] 329
- Art. 38. [Decyzja o potwierdzeniu możliwości wykonywania decyzji związanych z przedsiębiorcą] 334
- Art. 39. [Decyzja odmawiająca potwierdzenia możliwości wykonywania decyzji związanej z przedsiębiorstwem] 335
- Art. 40. [Przesłanki tymczasowego wykonania uprawnień z decyzji związanych z przedsiębiorstwem przez zarządcę sukcesyjnego] 337
- Art. 41. [Potwierdzenie możliwości wykonywania decyzji związanej z przedsiębiorstwem przez kolejnego zarządcę sukcesyjnego] 341
- Art. 42. [Przeniesienie decyzji związanej z przedsiębiorstwem na właścicieli przedsiębiorstwa w spadku] 343
- Art. 43. [Konsekwencja postępowań w sprawie wydania decyzji o przeniesieniu decyzji i w sprawie decyzji potwierdzającej możliwość wykonywania decyzji związanej z przedsiębiorstwem] 347
- Art. 44. [Odmowa przeniesienia decyzji związanej z przedsiębiorstwem i wygaśnięcie tej decyzji] 351
- Art. 45. [Wykonywanie przez zarządcę sukcesyjnego uprawnień z wpisu przedsiębiorcy do rejestru działalności regulowanej lub innego wpisu niż rejestr działalności regulowanej] 352

Rozdział 7a

Decyzje związane z przedsiębiorstwem w przypadku zbycia przedsiębiorstwa 359

- Art. 45a. [Zasady stosowania decyzji związanych z przedsiębiorstwem w przypadku jego zbycia] 359

Art. 45b. [Definicja nabywcy przedsiębiorstwa]	361
Art. 45c. [Wniosek nabywcy przedsiębiorstwa o przeniesienie decyzji związanej z przedsiębiorstwem]	368
Art. 45d. [Wygaśnięcie decyzji związanej z przedsiębiorstwem i tymczasowe wykonywanie uprawnień z tej decyzji przez nabywcę]	372
Art. 45e. [Przesłanki odmowy przeniesienia decyzji związanej z przedsiębiorstwem i jej wygaśnięcia]	375

Rozdział 8

Zarząd sukcesyjny w przypadku śmierci wspólnika

spółki cywilnej	378
Art. 46. [Zarząd sukcesyjny w przypadku śmierci wspólnika spółki cywilnej]	378
Art. 47. [Sytuacja spadkobierców w przypadku braku zastrzeżenia w umowie ich wstąpienia do spółki]	397
Art. 48. [Termin rozwiązania spółki dwuosobowej]	403

Rozdział 9

Daniny publiczne w okresie zarządu sukcesyjnego

Art. 49. [Przedsiębiorstwo w spadku jako jednostka organizacyjna w ustawach podatkowych]	412
Art. 50. [Przedsiębiorstwo w spadku jako jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej na gruncie ustawy o opłacie skarbowej]	416

Rozdział 10

Odwołanie zarządcy sukcesyjnego i inne zdarzenia

powodujące utratę umocowania do pełnienia tej funkcji	420
Art. 51. [Oświadczenie o odwołaniu zarządcy sukcesyjnego]	420
Art. 52. [Rezygnacja zarządcy sukcesyjnego z pełnienia funkcji – oświadczenie składane przedsiębiorcy]	422
Art. 53. [Zdarzenia skutkujące utratą możliwości wykonywania zarządu sukcesyjnego]	423
Art. 54. [Powołanie kolejnego zarządcy sukcesyjnego]	425

Art. 55. [Odwołanie zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy]	429
Art. 56. [Odwołanie i powołanie zarządcy sukcesyjnego przez sąd]	433
Art. 57. [Rezygnacja zarządcy sukcesyjnego z pełnienia funkcji po śmierci przedsiębiorcy]	437
Art. 58. [Zarząd przedsiębiorstwem spadku w okresie od zaprzestania pełnienia funkcji przez zarządcę sukcesyjnego do powołania nowego zarządcy sukcesyjnego lub wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego]	439

Rozdział 11

Wygaśnięcie zarządu sukcesyjnego	442
Art. 59. [Przesłanki wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego]	442
Art. 60. [Sądowe przedłużenie okresu zarządu sukcesyjnego]	450

Rozdział 11a

Tymczasowe wykonywanie praw z udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie	453
Art. 60a. [Zarząd spadkiem wykonywany przez tymczasowego przedstawiciela]	453
Art. 60b. [Uprawnienia tymczasowego przedstawiciela]	460
Art. 60c. [Ustanowienie tymczasowego przedstawiciela w zakresie udziału małżonka w przedsiębiorstwie a zarząd spadkiem sprawowany przez kuratora spadku]	465
Art. 60d. [Powołanie tymczasowego przedstawiciela po zakończeniu pełnienia funkcji przez wykonawcę testamentu]	467
Art. 60e. [Powołanie tymczasowego przedstawiciela – odpowiednie stosowanie innych przepisów ustawy]	471
Art. 60f. [Zakończenie pełnienia funkcji tymczasowego przedstawiciela]	474
Art. 60g. [Odwołanie tymczasowego przedstawiciela oraz rezygnacja tymczasowego przedstawiciela z pełnionej funkcji]	478

Art. 60h. [Wygaśnięcie umocowania do pełnienia funkcji tymczasowego przedstawiciela]	483
Art. 60i. [Wzajemne roszczenia między spadkobiercą lub zapisobiercą windykacyjnym a tymczasowym przedstawicielem; koszty zarządu majątkiem spadkowym w zakresie praw do udziału małżonka w przedsiębiorstwie oraz wynagrodzenie tymczasowego przedstawiciela jako długi spadkowe]	486
Art. 60j. [Pomniejszenie pożytków i innych przychodów z praw z udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie]	488

Rozdział 12

Zmiany w przepisach	493
Art. 61. [Zmiany w Kodeksie postępowania administracyjnego]	493
Art. 62. [Zmiany w Kodeksie cywilnym]	500
Art. 63. [Zmiany w Kodeksie postępowania cywilnego]	505
Art. 64. [Zmiany w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji]	522
Art. 65. [Zmiany w Kodeksie pracy]	527
Art. 66. [Zmiany w ustawie o podatku od spadków i darowizn]	544
Art. 67. [Zmiany w Prawie o notariacie]	552
Art. 68. [Zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych]	606
Art. 69. [Zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych]	635
Art. 70. [Zmiany w ustawie o rachunkowości]	637
Art. 71. [Zmiany w ustawie o statystyce publicznej]	644
Art. 72. [Zmiany w ustawie o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników]	645
Art. 73. [Zmiany w ustawie o utrzymaniu czystości i porządku w gminach]	649
Art. 74. [Zmiany w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty]	651
Art. 75. [Zmiany w Prawie energetycznym]	656
Art. 76. [Zmiany w Prawie o ruchu drogowym]	661

Art. 77.	[Zmiany w ustawie o ochronie osób i mienia]	667
Art. 78.	[Zmiany w Ordynacji podatkowej]	669
Art. 79.	[Zmiany w Prawie bankowym]	687
Art. 80.	[Zmiany w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych]	693
Art. 81.	[Zmiany w ustawie o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne]	697
Art. 82.	[Zmiany w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego]	727
Art. 83.	[Zmiany w ustawie o wyrobie alkoholu etylowego oraz wytwarzaniu wyrobów tytoniowych]	729
Art. 84.	[Zmiany w ustawie o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków]	731
Art. 85.	[Zmiany w ustawie o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym]	735
Art. 86.	[Zmiany w ustawie o usługach detektywistycznych]	741
Art. 87.	[Zmiany w ustawie o transporcie drogowym]	743
Art. 88.	[Zmiany w Prawie farmaceutycznym]	750
Art. 89.	[Zmiany w Prawie lotniczym]	761
Art. 90.	[Zmiany w Prawie dewizowym]	764
Art. 91.	[Zmiany w Prawie o postępowaniu przed sądami administracyjnymi]	767
Art. 92.	[Zmiany w Prawie upadłościowym]	771
Art. 93.	[Zmiany w ustawie o transporcie kolejowym]	788
Art. 94.	[Zmiany w ustawie o pośrednictwie ubezpieczeniowym]	791
Art. 95.	[Zmiany w ustawie o podatku od towarów i usług]	795
Art. 96.	[Zmiany w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy]	824
Art. 97.	[Zmiany w ustawie o pracowniczych programach emerytalnych]	827
Art. 98.	[Zmiany w Prawie telekomunikacyjnym]	830

Art. 99. [Zmiany w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych]	833
Art. 100. [Zmiany w ustawie o podatku tonażowym]	835
Art. 101. [Zmiany w ustawie o biokomponentach i biopaliwach ciekłych]	841
Art. 102. [Zmiany w ustawie o Państwowym Ratownictwie Medycznym]	852
Art. 103. [Zmiany w ustawie o wyrobie napojów spirytusowych oraz o rejestracji i ochronie oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych]	855
Art. 104. [Zmiany w ustawie o organizacji rynku rybnego]	860
Art. 105. [Zmiany w ustawie o podatku akcyzowym]	863
Art. 106. [Zmiany w ustawie o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych]	897
Art. 107. [Zmiany w ustawie o grach hazardowych]	901
Art. 108. [Zmiany w ustawie o kierujących pojazdami]	904
Art. 109. [Zmiany w ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do 3 lat]	912
Art. 110. [Zmiany w ustawie o działalności leczniczej]	914
Art. 111. [Zmiany w ustawie o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina]	919
Art. 112. [Zmiany w Prawie geologicznym i górniczym]	927
Art. 113. [Zmiany w ustawie o zawodach pielęgniarzy i położnej]	929
Art. 114. [Zmiany w ustawie o usługach płatniczych]	932
Art. 115. [Zmiany w ustawie o przewozie towarów niebezpiecznych]	934
Art. 116. [Zmiany w Prawie pocztowym]	937
Art. 117. [Zmiany w ustawie o środkach ochrony roślin]	939
Art. 118. [Zmiany w ustawie o odnawialnych źródłach energii]	942
Art. 119. [Zmiany w Prawie restrukturyzacyjnym]	944
Art. 120. [Zmiany w ustawie o aktywizacji przemysłu okrętowego i przemysłów komplementarnych]	946
Art. 121. [Zmiany w ustawie o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych]	949
Art. 122. [Zmiany w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń]	956

Art. 123. [Zmiany w Prawie przedsiębiorców]	959
Art. 124. [Zmiany w ustawie o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy]	966

Rozdział 13

Przepisy przejściowe i przepis końcowy	988
Art. 125. [Data śmierci przedsiębiorcy a stosowanie przepisów ustawy]	988
Art. 126. [Wykonanie umów zawartych przez przedsiębiorcę przed jego śmiercią]	990
Art. 127. [Stosowanie przepisów ustawy do umów o pracę zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy]	991
Art. 128. [Postępowania administracyjne niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy]	992
Art. 129. [Stosowanie przepisów przejściowych]	994
Art. 130. [Stosowanie przepisów przejściowych]	996
Art. 131. [Stosowanie przepisów przejściowych]	997
Art. 132. [Stosowanie przepisów przejściowych]	998
Art. 133. [Stosowanie przepisów przejściowych]	1000
Art. 134. [Stosowanie przepisów przejściowych]	1000
Art. 135. [Termin wejścia w życie ustawy]	1001

Bibliografia	1005
---------------------------	------

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.h.** – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.) – akt uchylony
- k.k.** – ustawa z 16.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.** – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
- o.p.** – ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2020 r. poz. 1325 ze zm.)
- p.a.s.c.** – ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.)

p.g.g.	– ustawa z 9.06.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1064 ze zm.)
p.o.ś.	– ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2020 r. poz. 1219 ze zm.)
p.p.s.a.	– ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325 ze zm.)
p.r.d.	– ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 450 ze zm.)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)
pr. bud.	– ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2020 r. poz. 1333 ze zm.)
pr. dewiz.	– ustawa z 27.07.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1708)
pr. ener.	– ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2021 r. poz. 716 ze zm.)
pr. farm.	– ustawa z 6.09.2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2021 r. poz. 974 ze zm.)
pr. lot.	– ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2020 r. poz. 1970 ze zm.)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1192 ze zm.)
pr. poczt.	– ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1041 ze zm.)
pr. przed.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162)
pr. rest.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2020 r. poz. 814 ze zm.)
pr. tel.	– ustawa z 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 576)
pr. upadł.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
rozporządzenie 650/2012	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z 4.07.2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania

- orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.Urz. UE L 201, s. 107, ze zm.)
- u.a.p.o.** – ustawa z 6.07.2016 r. o aktywizacji przemysłu okrętowego i przemysłów komplementarnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1084 ze zm.)
- u.b.b.c.** – ustawa z 25.08.2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1233 ze zm.)
- u.c.e.i.d.g.** – ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2020 r. poz. 2296)
- u.d.l.** – ustawa z 15.04.2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. z 2021 r. poz. 711 ze zm.)
- u.d.u.** – ustawa z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz.U. z 2019 r. poz. 1881)
- u.g.h.** – ustawa z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2094 ze zm.)
- u.i.t.p.u.** – ustawa z 24.11.2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2139)
- u.k.p.** – ustawa z 5.01.2011 r. o kierujących pojazdami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1268 ze zm.)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
- u.k.w.h.** – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204)
- u.o.n.d.** – ustawa z 4.02.2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2021 r. poz. 75 ze zm.)
- u.o.r.r.** – ustawa z 5.12.2008 r. o organizacji rynku rybnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 678)
- u.o.s.** – ustawa z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1546 ze zm.)
- u.o.ż.e.** – ustawa z 20.02.2015 r. o odnawialnych źródłach energii (Dz.U. z 2021 r. poz. 610 ze zm.)

u.p.a.	– ustawa z 6.12.2008 r. o podatku akcyzowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 722 ze zm.)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1128)
u.p.d.o.p.	– ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1406 ze zm.)
u.p.e.a.	– ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1427 ze zm.)
u.p.p.e.	– ustawa z 20.04.2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 686)
u.p.r.m.	– ustawa z 8.09.2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. z 2020 r. poz. 882 ze zm.)
u.p.s.d.	– ustawa z 28.07.1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz.U. z 2021 r. poz. 1043)
u.p.t.	– ustawa z 24.08.2006 r. o podatku tonażowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 985)
u.p.t.n.	– ustawa z 19.08.2011 r. o przewozie towarów niebezpiecznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 756)
u.p.t.u.	– ustawa z 11.03.2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2021 r. poz. 685 ze zm.)
u.p.u.	– ustawa z 22.05.2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (Dz.U. z 2016 r. poz. 2077 ze zm.) – utraciła moc
u.p.z.i.r.r.	– ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2021 r. poz. 1100)
u.p.z.p.	– ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2021 r. poz. 741 ze zm.)
u.r.	– ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.)
u.s.k.o.k.	– ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1643 ze zm.)
u.s.z.r.p.	– ustawa z 13.03.2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy

-
- z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz.U. z 2018 r. poz. 1969 ze zm.)
- u.s.u.s.** – ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 423 ze zm.)
- u.ś.o.r.** – ustawa z 8.03.2013 r. o środkach ochrony roślin (Dz.U. z 2020 r. poz. 2097)
- u.ś.p.u.s.** – ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2021 r. poz. 1133)
- u.t.d.** – ustawa z 6.09.2001 r. o transporcie drogowym (Dz.U. z 2019 r. poz. 2140 ze zm.)
- u.t.k.** – ustawa z 28.03.2003 r. o transporcie kolejowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 919 ze zm.)
- u.u.c.p.g.** – ustawa z 13.09.1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2021 r. poz. 888)
- u.u.d.** – ustawa z 6.07. 2001 r. o usługach detektywistycznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 129)
- u.u.p.** – ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2020 r. poz. 794 ze zm.)
- u.w.a.e.** – ustawa z 2.03.2001 r. o wyrobie alkoholu etylowego oraz wytwarzaniu wyrobów tytoniowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2352)
- u.w.d.g.m.w.** – ustawa z 22.06.2001 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 1545)
- u.w.k.** – ustawy z 18.01.2001 r. o wyścigach konnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1354)
- u.w.l.** – ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2021 r. poz. 1048)
- u.w.n.s.** – ustawa z 18.10.2006 r. o wyrobie napojów spirytusowych oraz o rejestracji i ochronie oznaczeń geograficznych napojów spirytusowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1419)
-

u.w.r.w.w.	– ustawa z 12.05.2011 r. o wyrobie i rozlewie wyrobów winiarskich, obrocie tymi wyrobami i organizacji rynku wina (Dz.U. z 2020 r. poz. 1891)
u.z.e.i.p.	– ustawa z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. z 2020 r. poz. 170 ze zm.)
u.z.l.l.d.	– ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz.U. z 2021 r. poz. 790)
u.z.n.k.	– ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1913)
u.z.p.d.	– ustawa z 20.11.1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. z 2020 r. poz. 1905 ze zm.)
u.z.p.p.	– ustawa z 15.07.2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 479)
u.z.s.	– ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2021 r. poz. 170)
u.z.z.w.	– ustawa z 7.06.2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. z 2020 r. poz. 2028)

Inne

CBOSA	– Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
MoP	– Monitor Prawniczy
NP	– Nowe Prawo
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
ONSAiWSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych

OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Woj- skowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PP	– Przegląd Podatkowy
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PrSp	– Prawo Spółek
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	– Rejent
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SP	– Studia Prawnicze
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

WPROWADZENIE

1. Regulacja działalności gospodarczej, poczynając od 1.01.1989 r., kiedy to weszła w życie ustawa z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej¹, ulegała istotnym zmianom. Nie jest celem komentowanej ustawy przedstawienie zmian w tym zakresie, jednakże zauważyć trzeba, że jest to pierwszy akt prawny kompleksowo regulujący niełatwą problematykę zakończenia, a w zasadzie kontynuowania działalności gospodarczej zmarłego przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną. Już na wstępie autorzy chcą podkreślić i docenić duży wysiłek legislacyjny w opracowaniu tak skomplikowanego zagadnienia.

Wymagał on dokonania weryfikacji i zmian w szeregu ważnych dla przedsiębiorców ustaw, dotyczących:

- podatków i decyzji podatkowych;
- prawa administracyjnego i decyzji administracyjnych (pozwolenia, zezwolenia i koncesje);
- działalności regulowanej i wpisu do rejestru tej działalności.

Wprowadzenie do obrotu prawnego tak złożonego i skomplikowanego aktu prawnego musiało się wiązać z istotnymi błędami i uchybieniami legislacyjnymi, które autorzy w tekście komentarza zauważyli i o których napisali. Nie obniża to w żadnym razie pozytywnej oceny całego aktu prawnego, szczególnie w jego warstwie podatkowej i administracyjnej.

¹ Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.

Do istotnych zagadnień opracowanych w komentarzu należy zaliczyć kwestie dotyczące:

- pojęcia przedsiębiorstwa w spadku;
- ustanowienia zarządu sukcesyjnego i charakteru zastępstwa prawnego zarządcy sukcesyjnego;
- zasad zarządu sukcesyjnego, w tym odpowiedzi na pytanie, czy zarządca sukcesyjny jest przedsiębiorcą;
- stosunków między właścicielami przedsiębiorstwa w spadku a zarządcą sukcesyjnym;
- decyzji związanych z przedsiębiorstwem i sytuacji właścicieli przedsiębiorstwa w spadku w przypadku zbycia przedsiębiorstwa w spadku;
- sytuacji prawnej spadkobierców wspólnika spółki cywilnej w przypadku jego śmierci i kwestii ustanowienia zarządcy sukcesyjnego;
- odwołania zarządcy sukcesyjnego i wygaśnięcia zarządu;
- przepisów zmienionych w art. 61–68, 72–78, 95, 105, 108, 124 u.z.s.;
- przepisów przejściowych.

2. Celem komentarza jest przybliżenie – w formie możliwie najbardziej przystępnej i zrozumiałej – zasad następstwa prawnego spadkobierców, zapisobierców windykacyjnych i małżonka zmarłego przedsiębiorcy w ustanowieniu zarządu sukcesyjnego, zasad funkcjonowania zarządu sukcesyjnego, zasad płacenia podatków i innych należności publiczno-prawnych, a także zasad sukcesji w przypadku decyzji administracyjnych związanych z przedsiębiorstwem i zbycia przedsiębiorstwa w spadku. Znaczna liczba zmienionych komentowaną ustawą ustaw świadczy o tym, jakie trudności wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej. Komentarz stara się te problemy przybliżyć i wyjaśnić.

Trzeba zwrócić uwagę, że na rynku wydawniczym i w piśmiennictwie brak jest szerszych opracowań zagadnienia sukcesji przedsiębiorstwa w spadku. Stąd też autorzy są przekonani, że komentarz będzie przydatny nie tylko zarządcom sukcesyjnym, ale i radcom prawnym, adwokatom, doradcom podatkowym, sędziom sądów powszechnych i administracyjnych. Komentarz uwzględnia stan prawny obowiązujący na dzień 15.04.2021 r.

Autorzy

USTAWA

z dnia 5 lipca 2018 r.

o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw

(Dz. U. z 2021 r. poz. 170)

ROZDZIAŁ 1

Zakres spraw regulowanych ustawą

Art. 1. [Zakres przedmiotowy ustawy]

Ustawa reguluje zasady:

- 1) tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, zwanej dalej „CEIDG”, oraz kontynuowania działalności gospodarczej wykonywanej z wykorzystaniem tego przedsiębiorstwa;
- 2) zarządu spadkiem w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału w przedsiębiorstwie małżonka przedsiębiorcy, wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, po śmierci tego małżonka;
- 3) przejęcia koncesji, zezwoleń, licencji oraz pozwoleń, wydanych wobec przedsiębiorcy, wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, w formie decyzji organu administracji publicznej, związanych z wykonywaną przez niego działalnością gospodarczą, zwanych dalej „decyzjami związanymi z przedsiębiorstwem”.

1. Cechą charakteryzującą tę ustawę jest to, że to pierwszy tej rangi akt prawny w Polsce, który w sposób kompleksowy normuje sytuację prawną przejęcia przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy prowadzącego jako osoba fizyczna działalność gospodarczą, a wpisanego do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). D. Malinowski nie bez racji nazywa ustawę (projekt) rewolucyjnym¹. Podobnie ustawę tę (projekt) ocenił A. Mariański, wskazując jednak na jego przemilczenia i niedostatki, takie jak: dziedziczenie przedsiębiorstwa przez kilku spadkobierców, podatkowe skutki przekazania przedsiębiorstwa fundacji, brak rozwiązania transferu praw pomiędzy przedsiębiorstwem w spadku a spadkobiercami². Można powiedzieć, że ustawa ta jest jakby przedłużeniem ustaw obowiązujących dotychczas w Rzeczypospolitej Polskiej, regulujących podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej, a mianowicie:
 - ustawy z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej – obowiązującej od 1.01.1989 r. do 31.12.2000 r.;
 - ustawy z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej³ – obowiązującej od 1.01.2001 r. do 20.08.2004 r.;
 - ustawy z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴ – obowiązującej od 21.08.2004 r. do 30.04.2018 r.;
 - ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców⁵ – obowiązującej od 1.05.2018 r. do chwili obecnej.

Charakterystyczne jest to, że z powyższych ustaw dwie pierwsze w ogóle nie odnosiły się do kwestii zakończenia działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorcę. Zagadnienie to unormowały zaś ostatnie dwie ustawy, poświęcając mu jednak niewiele przepisów. Otóż ustawa o swobodzie działalności gospodarczej wprowadziła zasadę swobody, możliwości zakończenia działalności gospodarczej podjętej i prowadzonej przez przedsiębiorcę, a właściwy organ nie mógł przedsiębiorcy w takiej decyzji ograniczać. Zasadę tę utrzymuje ustawa – Prawo przedsiębiorców,

¹ D. Malinowski, *Sukcesja przedsiębiorstw osoby fizycznej – aspekty podatkowe*, PP 2017/3, s. 3.

² A. Mariański, A. Pardej, *Podatkowe konsekwencje zarządu sukcesyjnego*, PP 2018/6, s. 29.

³ Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.

⁴ Dz.U. Nr 173, poz. 1807 ze zm.

⁵ Dz.U. z 2021 r. poz. 162.

która mimo że wprowadziła w rozdziale 2 przepisy m.in. o zakończeniu działalności gospodarczej, to w tym zakresie tylko podała, że z chwilą wykreślenia z CEIDG przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie może wykonywać działalności gospodarczej. Co charakterystyczne, przepisy obu tych ustaw nie definiują, co należy rozumieć przez określenie „zakończenie działalności gospodarczej”.

Nie wskazują, że jednym ze zdarzeń powodujących zakończenie działalności gospodarczej jest śmierć przedsiębiorcy, ani też że działalność tę mogą kontynuować jego następcy prawni, gdyż mieści się to w zasadzie wolności działalności gospodarczej przewidzianej w art. 20 Konstytucji RP. Z tego też powodu kontynuacja działalności gospodarczej przez następców prawnych zmarłego przedsiębiorcy była utrudniona. Te utrudnienia trafnie zdiagnozowało uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, VIII kadencja, druk sejm. nr 2293, wymieniając m.in.: brak ośrodka decyzyjnego – jednej osoby mogącej prowadzić i kontynuować działalność gospodarczą zmarłego przedsiębiorcy, ograniczenie możliwości posługiwania się choćby tymczasowo firmą przedsiębiorcy, wygaśnięcie decyzji administracyjnych niezbędnych do kontynuowania działalności gospodarczej, ograniczenie możliwości przejęcia uprawnień i obowiązków podatkowych, trudności w dostępie do rachunku bankowego zmarłego przedsiębiorcy. Zagadnienia te podejmuje ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osobą fizyczną.

2. Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw swój tytuł otrzymała w wyniku nowelizacji szeregu ustaw, m.in. ustawy z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych⁶ (art. 66). Ustawa zmieniająca została uchwalona 31.07.2019 r. i nosi nazwę o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych. Aczkolwiek można mieć wątpliwości co do poprawności brzmienia tytułu ustawy, szczególnie w kontekście możliwości odszukania w niej nazw ustaw, które ta ustawa zmieniła (69 ustaw), to jednak jej tytuł jest zgodny

⁶ Dz.U. poz. 1495 ze zm.

z § 96 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁷. Z przepisu tego wynika bowiem, że w przypadku zmiany jedną ustawą wielu ustaw wymienienie w jej tytule wszystkich tytułów ustaw zmienianych powodowałoby, że tytuł ustawy nowelizującej byłby rażąco długi. Dlatego można wyjątkowo sformułować go przy użyciu zwrotu „ustawa o zmianie ustaw...” i ogólnie podać ich wspólny przedmiot. Zauważyć tu trzeba, że liczba proponowanych zmian w ustawach jest znacząca, jednak wątpliwe jest, by te zmiany, niemające zresztą charakteru systemowego, umożliwiły realizację założonego celu. Podaje się bowiem, że częstokroć mają one charakter przypadkowy⁸.

3. W literaturze zwraca się uwagę także na brak szerszej regulacji sytuacji prawnej przedsiębiorstw rodzinnych, a więc takich, w których przynajmniej dwa pokolenia rodziny mają wpływ na politykę firmy⁹. Firma rodzinna zawiera dwa interaktywne, wewnętrznie powiązane i równie istotne elementy i zdarzenie w jednym elemencie może wpływać i kształtować ten drugi. Elementami tymi są przesłanki: pochodzenia podmiotu gospodarczego z rodzinnego biznesu, nawet przy założeniu, że prowadzący go menedżer realizuje jego politykę gospodarczą, oraz drugi – sukcesja sprowadzająca się do aktywnego udziału wielu pokoleń tej samej rodziny w działalności tego podmiotu¹⁰. W polskim prawie brak jest przepisów o fundacjach rodzinnych, a przedsiębiorcy takiej instytucji potrzebują. Według informacji, rząd planuje wprowadzić odpowiednie przepisy w 2022 r. Mają one z założenia dopuszczać wnoszenie wkładów do firm rodzinnych bez ich opodatkowania, co oznacza, że tworzenie fundacji rodzinnych będzie korzystniejsze niż zakładanie spółek holdingowych. Jednakże ma zostać ograniczone w tych przypadkach prawo do zachowku. Fundator po przekazaniu majątku fundacji rodzinnej straciłby jego

⁷ Dz.U. z 2016 r. poz. 283.

⁸ Ocena prawna rządowego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych, VIII kadencja, druk sejm. nr 3622, opracowana w Biurze Analiz Sejmowych 15.07.2019 r.

⁹ M. Maciejak, *Przedsiębiorstwo w spadku – analiza założeń projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, „Palestra” 2018/5, s. 69–75.

¹⁰ R. Donnelly, *The family business*, „Harvard Business Review” 1964, vol. 42, no. 4, s. 94; Q. Fleming, *Tajniki przetrwania firmy rodzinnej*, Gliwice 2000, s. 105–107.

własność, a właścicielem stałaby się fundacja dysponująca tym majątkiem zgodnie z jego wolą. Fundacja taka płaciłaby jednak podatek dochodowy jako osoba prawna, a wypłaty z niej dla beneficjentów byłyby zwolnione od podatku na zasadach określonych w art. 4a u.p.s.d. Rozwiązaniem stwarzającym problemy jest kwestia prawa do zachowku. Wyłączyć tego prawa w istocie nie można, jednakże będzie możliwe jego ograniczenie pod kontrolą sądową. Komentowana ustawa nie zawiera w tym zakresie tak rozumianych rozwiązań prawnych.

4. W ustawie zmieniającej dokonano w następnej kolejności zmiany tytułu rozdziału 1. W miejsce dotychczasowego „Przepisy ogólne” wprowadzono tytuł „Zakres spraw regulowanych ustawą”. Wprowadzie zakres spraw regulowanych ustawą określa także dotychczasowy art. 1, jednakże jego treść stała się pkt 1 obecnego art. 1. Z tego przepisu wynika, że ustawa regulować ma zasady tymczasowego zarządzania przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, oraz kontynuowania działalności gospodarczej wykonywanej z wykorzystaniem tego przedsiębiorstwa. Niewątpliwie tak określony zakres regulacji ustawowej nie wyczerpywał zakresu problematyki objętej ustawą, został on bowiem określony nazbyt ogólnie. Ustawa reguluje przecież także inne kwestie zasadnicze, a mianowicie:
- a) tryb powołania zarządu sukcesyjnego przez przedsiębiorcę za jego życia, po wyrażeniu przez niego zgody i wpisaniu tego zarządu do CEIDG (art. 9 w zw. z art. 10 u.z.s.);
 - b) tryb poprzez ustanowienie zarządu sukcesyjnego, jeżeli spadkobiercy i małżonek zmarłego przedsiębiorcy zdecydują się na powołanie zarządcy sukcesyjnego (art. 12 u.z.s.);
 - c) zasady wykonywania zarządu i prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku bez ustanowionego i powołanego zarządcy sukcesyjnego przez samych spadkobierców i małżonka przedsiębiorcy w ramach tzw. czynności zachowawczych (art. 13 i art. 14 u.z.s.).

Jest charakterystyczne, że działalność gospodarcza może być wykonywana w różnych formach organizacyjno-prawnych, w jednoosobowej (najpopularniejsza z uwagi na mniejsze formalności, brak kosztów rejestracji,

uproszczoną księgowość i ewidencję podatkową), ale także w formie korporacyjnej czy zakładowej. Popularną formą prowadzenia działalności gospodarczej jest także spółka cywilna, z tym że tu przedsiębiorcą jest każdy wspólnik (art. 4 ust. 2 pr. przed.). Ustawa o zarządzie sukcesyjnym reguluje zagadnienia związane z zarządzaniem i prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku nie tylko w sytuacji, gdy zmarły przedsiębiorca jednoosobowo prowadził działalność gospodarczą, ale i w sytuacji, gdy przedsiębiorca był wspólnikiem spółki cywilnej. Ustawa nie reguluje natomiast zasad zarządzania przedsiębiorstwem w spadku, w przypadku gdy zmarł wspólnik innych spółek osobowych.

5. Ustawa zmieniająca dodała do art. 1 jeszcze inne uregulowania. W pkt 2 stwierdzono, że reguluje ona także zasady zarządu spadkiem w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału w przedsiębiorstwie małżonka przedsiębiorcy wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG po śmierci małżonka. Wskazanie tego zakresu jest o tyle istotne, że dotychczasowy art. 1 jakby nie uwzględniał pozycji małżonka w przedsiębiorstwie w spadku, a całą masę spadkową, także z udziałami małżonka zmarłego przedsiębiorcy, ujmował w jedno określenie „przedsiębiorstwo w spadku” (art. 2 ust. 2 u.z.s.). Poza tym dotychczasowa ustawa nie regulowała w swej treści sytuacji wykonywania praw z udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie w spadku. Chodzi tu o zarząd tymczasowy tym udziałem po śmierci małżonka przedsiębiorcy, o ile nie dokonano wcześniej działu spadku obejmującego to przedsiębiorstwo. Zagadnienia te zostały uregulowane w rozdziale 11a. Wprowadzono tu pojęcie tymczasowego przedstawiciela. Jego pozycję prawną określono na podobnych zasadach jak pozycję zarządcy sukcesyjnego.
6. W art. 1 pkt 3 u.z.s. wskazano, że ustawa reguluje także zasady przejęcia koncesji, zezwoleń, licencji oraz pozwoleń, wydanych przedsiębiorcy wykonującemu we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, w formie decyzji organu administracji publicznej, związanych z wykonywaną przez niego działalnością gospodarczą, a więc tzw. decyzji związanych z przedsiębiorstwem. Błędem byłoby sądzić, że zagadnienia te nie były objęte zakresem przedmiotowym dotychczasowego

brzmienia ustawy. Podlegały przepisom art. 36–45, jednakże obejmowały one inny zakres przedmiotowy, niezawierający zagadnień odnoszących się do losów decyzji związanych z przedsiębiorstwem w przypadku jego zbycia. W ustawie zmieniającej po rozdziale 7 dodano rozdział 7a o tytule „Decyzje związane z przedsiębiorstwem w przypadku zbycia przedsiębiorstwa”. Wspólna dla obu tych rozdziałów jest definicja decyzji związanych z przedsiębiorstwem.

Należy podkreślić, że procedura dotycząca przeniesienia na nabywcę praw i obowiązków z decyzji związanych z przedsiębiorstwem została oparta na maksymalnym zmniejszeniu ograniczeń administracyjnych w tym zakresie. Jednakże z porównania przepisów rozdziałów 7 i 7a ustawy wynika, że nie są one oparte na podobnych założeniach. W przypadku uregulowanym w rozdziale 7 zasadą jest ich wygaśnięcie, chyba że zarządca sukcesyjny w terminie 3 miesięcy od ustanowienia zarządu sukcesyjnego złoży wniosek o potwierdzenie możliwości wykonywania decyzji, natomiast w rozdziale 7a wygaśnięcie jest konsekwencją braku złożenia przez nabywcę przedsiębiorstwa w spadku, w terminie 3 miesięcy, wniosku o przeniesienie na niego praw i obowiązków z tych decyzji. Widać tu odwrócenie zasad. Obie regulacje nie odnoszą się do decyzji podatkowych.

ROZDZIAŁ 1A

Przedsiębiorstwo w spadku

Art. 2. [Składniki przedsiębiorstwa w spadku]

1. Przedsiębiorstwo w spadku obejmuje składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci.
 2. Jeżeli w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740) stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka, przedsiębiorstwo w spadku obejmuje całe to przedsiębiorstwo.
 3. Przedsiębiorstwo w spadku obejmuje także składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, nabyte przez zarządcę sukcesyjnego albo na podstawie czynności, o których mowa w art. 13, w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego.
 4. W przypadkach, o których mowa w rozdziale 8, przepisy ustawy odnoszące się do przedsiębiorstwa w spadku stosuje się odpowiednio do udziału przedsiębiorcy w majątku wspólnym wspólników spółki cywilnej.
-
1. Rozdział 1a został wyodrębniony w systematyce ustawy o zarządzie sukcesyjnym na skutek nowelizacji tej ustawy dokonanej ustawą zmieniającą, tj. ustawą z 31.07.2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia obciążeń regulacyjnych, która zmieniła niniejszą ustawę z dniem

1.01.2020 r. Dotyczyła ona w tym przypadku oznaczenia art. 1 u.z.s. jako osobnego rozdziału tej ustawy, w którym unormowano zakres spraw regulowanych ustawą o zarządzie sukcesyjnym, a art. 2–5 znalazły się w nowym rozdziale, zatytułowanym „Przedsiębiorstwo w spadku”.

2. Ustawodawca w rozdziale 1a nie zawarł legalnej definicji przedsiębiorstwa w spadku, lecz w sposób opisowy podał jego składniki oraz wskazał podmioty uprawnione i odpowiedzialne za ten nowy byt prawny, nazywając je właścicielami przedsiębiorstwa w spadku. Pojęcie to na mocy przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym zostało po raz pierwszy wprowadzone do polskiego porządku prawnego. Ma ono specyficzny charakter i nie należy go utożsamiać z przedsiębiorstwem zdefiniowanym w art. 55¹ k.c., o czym szerzej poniżej. Pełna rekonstrukcja znaczenia terminu „przedsiębiorstwo w spadku” wymaga sięgnięcia także do uregulowania z art. 1 pkt 1 u.z.s., mówiącego o tymczasowym zarządzaniu przedsiębiorstwem po śmierci przedsiębiorcy, który we własnym imieniu wykonywał działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG. Ogół unormowań dotyczących przedsiębiorstwa w spadku dowodzi, że pojęcie to nie daje się jednoznacznie sklasyfikować pod względem przedmiotowym, funkcjonalnym i podmiotowym.
3. W literaturze wskazano na trzy wyróżniki przedsiębiorstwa w spadku. Pierwszy dotyczy tego, że powstaje ono w chwili śmierci przedsiębiorcy. Drugi definiuje, że bazuje ono w chwili powstania na składnikach niematerialnych i materialnych wykorzystywanych przez przedsiębiorcę do prowadzenia działalności gospodarczej za jego życia. Trzeci dotyczy tego, że obejmuje składniki wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej i nie wymaga ich specjalnego zorganizowania pod kątem wykonywania danej działalności gospodarczej¹.
4. Podkreślenia w tym kontekście wymaga, że ustawodawca przyjął tzw. powszechność przedsiębiorstwa w spadku. Polega ona na tym, że w zasadzie przedsiębiorstwo w spadku powstanie po śmierci każdego przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG, ponieważ do wykonywania niemal każdej działalności

¹ Por. P. Blajer, *Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, Warszawa 2019, s. 42.

gospodarczej konieczne są jakieś składniki². To nie oznacza oczywiście, że korzystanie z rozwiązań wynikających z ustawy o zarządzie sukcesyjnym jest przymusowe dla następców prawnych i małżonka przedsiębiorcy. Wyłącznie od woli przedsiębiorcy, który może powołać za życia zarządcę sukcesyjnego, a po jego śmierci od woli właścicieli przedsiębiorstwa w spadku będzie zależało, czy zechcą oni zapewnić ciągłość działalności przedsiębiorstwa i kontynuować w wybranej formie i składzie osobowym działalność gospodarczą z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku.

5. Z art. 2 u.z.s. wynika, że pojęcie przedsiębiorstwa w spadku nie jest tożsame z pojęciem przedsiębiorstwa określonym w przepisach prawa cywilnego, w tym w definicji zawartej w art. 55¹ k.c. Podzielić zatem należy te poglądy wyrażane w literaturze, które wskazują na różnice w uregulowaniach dotyczących tych instytucji prawa³. Wydaje się, że nie można ujmować przedsiębiorstwa w spadku również jako rodzaju przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym z art. 55¹ k.c. z tego tylko względu, że obejmuje ono składniki niematerialne i materialne przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę i stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci, który to pogląd został wyrażony w literaturze⁴. Powszechnie przyjmuje się, że przedsiębiorstwo z art. 55¹ k.c. stanowi przedmiot *sui generis*. Jest ono zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Wykorzystanie w treści przepisu wyrażenia „zespół składników” implikuje występowanie czynnika porządkującego, wskazując na element organizacji oraz funkcjonalnego powiązania różnorodnych składników przedsiębiorstwa⁵. Jak trafnie stwierdził J. Bieluk, do definicji przedsiębiorstwa z art. 55¹ k.c. ustawodawca w ustawie o zarządzie sukcesyjnym odwołuje się tylko w sytuacji, gdy mamy do czynienia ze wspólnością ustawową lub współwłasnością

² Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 42.

³ Por. M. Masternak, *Egzekucja administracyjna wobec przedsiębiorstwa w spadku*, PUG 2020/4, s. 24–30; T. Szczurowski, *Zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem w spadku*, PUG 2018/11, s. 31–36; P. Blajer, *Zarząd...*, s. 42.

⁴ Por. K. Kopaczynska-Pieczniak, *Status prawny zarządcy sukcesyjnego*, PPH 2018/12, s. 5.

⁵ Por. M. Habdas [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, Część ogólna, red. M. Fras, M. Habdas, LEX 2018, art. 55¹, nt 9.

przedsiębiorcy i jego małżonka z art. 2 ust. 2 u.z.s., a intencją ustawodawcy było, aby przedsiębiorca, którego majątek nie kwalifikuje się do uznania go za przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., mógł również podlegać regulacjom z ustawy o zarządzie sukcesyjnym⁶. Potwierdza to uzasadnienie projektu ustawy, w którym stwierdzono, że dla istnienia przedsiębiorstwa w spadku nie jest konieczne, by w majątku przedsiębiorcy znajdowało się przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., tj. by składniki majątkowe przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę były w odpowiednim stopniu zorganizowane, ponieważ ustawa o zarządzie sukcesyjnym nie ogranicza możliwości skorzystania z zarządu sukcesyjnego do takich przypadków⁷.

6. Pamiętać należy, że „zespół składników”, o którym stanowi art. 55¹ k.c., różni się od pojęcia rzeczy zbiorowej i zbioru praw (*universitas rerum* – *universitas iuris*) i jako przeznaczony do realizacji zadań gospodarczych (aspekt funkcjonalny) musi być z natury rzeczy w określony sposób zorganizowany jako całość (aspekt organizacyjny). Służy temu taki dobór składników przedsiębiorstwa, ażeby mogło ono za ich pomocą realizować zadania gospodarcze⁸. Wydaje się, że prawodawca, konstruując model przedsiębiorstwa w spadku, oprócz ujęcia przedmiotowego, które jednak różni się od definicji z art. 55¹ k.c., silny nacisk położył na jego ujęcie funkcjonalne. W doktrynie określono, że w ustawodawstwie występuje także funkcjonalne ujęcie przedsiębiorstwa, a „etymologia wyrazu »przedsiębiorstwo« wskazuje na jego związek z wyrazem »przedsiębrać«, który oznacza »podjęmowanie czynności lub zabiegów« i implikuje występowanie pewnej aktywności określonego podmiotu. Związek ten pozwala zrozumieć zjawisko występowania określenia »przedsiębiorstwo« w znaczeniu funkcjonalnym, odzwierciedlającym aktywność czy też działalność podmiotów”⁹.

⁶ Por. J. Bieluk, *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 13–14, nb 5–6.

⁷ Por. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej, VIII kadencja, druk sejm. nr 2293, s. 12 (dalej: „uzasadnienie projektu ustawy”).

⁸ Por. S. Rudnicki [w:] S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2011, art. 55¹, nt 3.

⁹ Por. M. Habdas [w:] *Kodeks cywilny...*, t. I, red. M. Fras, M. Habdas, art. 55¹, nt 2.

7. Komentowany przepis art. 2 u.z.s. dotyczący egzemplifikacji składników przedsiębiorstwa w spadku stanowi jednocześnie, że mają one być przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę. Z kolei uregulowanie z art. 1 pkt 1 u.z.s. i nawiązanie w art. 2 ust. 1 *in fine* u.z.s. do mienia przedsiębiorcy z chwili jego śmierci wskazuje, że mienie każdego przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG i służące wykonywaniu działalności gospodarczej z dniem otwarcia spadku po nim uzyskuje status przedsiębiorstwa w spadku. Poprzez odpowiednie stosowanie przepisów o przedsiębiorstwie w spadku z art. 2 ust. 4 u.z.s. zachodzić to będzie także wówczas, gdy działalność gospodarcza wynikała z udziału we wspólnym majątku wspólników spółki cywilnej, jak również udziału w poszczególnych składnikach tego majątku, oraz z mocy art. 2 ust. 2 u.z.s. wówczas, gdy przedsiębiorstwo stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka z jakiegokolwiek tytułu.
8. Na aspekt funkcjonalny przedsiębiorstwa w spadku wskazuje także zapis ust. 3 komentowanego artykułu, zgodnie z którym do składników przedsiębiorstwa w spadku zalicza się składniki niematerialne, jak i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, nabyte przez zarządcę sukcesyjnego albo na podstawie czynności zachowawczych, o których mowa w art. 13 u.z.s., w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego. Przedsiębiorstwo w spadku nie jest określane zatem wyłącznie jako część majątku spadkowego zmarłego przedsiębiorcy, ale także jako mienie nabyte w trakcie kontynuowania prowadzenia działalności gospodarczej po jego śmierci. Przedsiębiorstwo w spadku jest zatem szeroko definiowane przede wszystkim poprzez zakres jego działalności z wykorzystaniem składników niematerialnych i materialnych zarówno pozostawionych jako część spadku po przedsiębiorcy wpisanym do CEIDG, jak i nabywanych po jego śmierci przez ten byt prawny, który sam także podlega wpisowi do CEIDG. Należy bowiem zauważyć, że zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 2a u.c.e.i.d.g. przedsiębiorstwo w spadku funkcjonuje pod dotychczasowym wpisem zmarłego przedsiębiorcy z dodatkowym oznaczeniem „w spadku”. Wynika z tego, że określając przedsiębiorstwo w spadku, ustawodawca przypisuje decydujące znaczenie mieniu służącemu do wykonywania działalności gospodarczej

na podstawie wpisu do CEIDG, co wskazuje przede wszystkim na jego aspekt funkcjonalny.

9. Jak zauważono w doktrynie, w ujęciu funkcjonalnym przedsiębiorstwo rozumie się jako jego prowadzenie, a więc sposób prowadzenia działalności gospodarczej. W tym znaczeniu zespół składników niematerialnych i materialnych musi być tak zorganizowany, aby możliwa była realizacja założonych celów oraz wykonywanie przedmiotu danej działalności gospodarczej¹⁰. Ponadto podkreśla się, że funkcjonalne ujęcie przedsiębiorstwa znajduje swoje odzwierciedlenie na gruncie prawa bilansowego, gdyż zgodnie z jego przepisami jest ono zgromadzonym zasobem kapitału finansującym majątek wykorzystywany następnie do prowadzenia działalności gospodarczej zmierzającej do osiągnięcia założonego celu¹¹. Tym celem jest dalsze wykonywanie działalności gospodarczej po śmierci przedsiębiorcy, którą to działalność można scharakteryzować jako zorganizowaną działalność zarobkową, wykonywaną jako kontynuacja działalności zmarłego przedsiębiorcy w sposób ciągły. Jej prowadzenie wymaga zatem zaangażowania zarówno majątku, jak i kapitałów, które go finansują, a przedsiębiorstwo jest przedstawiane jako zespół aktywów i pasywów niezbędnych do jego prowadzenia w znaczeniu funkcjonalnym, czyli wytwarzania wyrobów i świadczenia usług¹².
10. Do bilansowego aspektu funkcjonowania przedsiębiorstwa w spadku nawiązuje także art. 13 ust. 1 pkt 2 u.z.s. Przepis ten zalicza do czynności zachowawczych, dokonywanych w okresie przejściowym przed powołaniem zarządcy sukcesyjnego, zbywanie rzeczowych aktywów obrotowych w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 19 u.r. Potwierdza to, że ustawodawca, identyfikując przedsiębiorstwo w spadku, w wielu miejscach ustawy o zarządzie sukcesyjnym odwołuje się do jego postrzegania w obrocie prawnym przede wszystkim w znaczeniu funkcjonalnym.

¹⁰ Por. A. Hanusz, K. Cień, *Przedsiębiorstwo jako samodzielny podatnik – uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. Gliniecka, A. Drywa, E. Juchniewicz, T. Sowiński, Warszawa 2017, s. 349.

¹¹ Por. A. Hanusz, K. Cień, *Przedsiębiorstwo...*, s. 350–351.

¹² Por. A. Hanusz, K. Cień, *Przedsiębiorstwo...*, s. 351.

11. Z art. 2 ust. 1 u.z.s. w porównaniu z zapisem art. 55¹ k.c. na pierwszy plan wybija się po stronie przedsiębiorstwa w spadku brak cechy czy też wymogu zorganizowanego charakteru wchodzących w jego skład zespołów składników. To pozwala na przyjęcie tezy, że także takie środki materialne, które służą wykonywaniu działalności gospodarczej, a które nie posiadają dostatecznego stopnia zorganizowania, mogą stanowić przedsiębiorstwo w spadku. Wynika z tego, że składniki niematerialne i materialne służące prowadzeniu działalności gospodarczej, które nie są ze sobą powiązane w zorganizowany sposób, mogą wchodzić w skład przedsiębiorstwa w spadku, co powoduje, że może to być pojęcie o szerszym znaczeniu i zakresie zastosowania niż wynikające z definicji kodeksowej przedsiębiorstwa. Jednocześnie może ono obejmować kilka przedsiębiorstw w rozumieniu art. 55¹ k.c. należących do jednej osoby (zmarłego przedsiębiorcy), a także, z uwagi na odpowiednie stosowanie przepisów o przedsiębiorstwie w spadku z art. 2 ust. 4 u.z.s., jej udziały we wspólnym majątku wspólników spółki cywilnej. Wówczas będzie to pojęcie znacznie szersze aniżeli wynikające z art. 55¹ k.c. Może się także zdarzyć (a najprawdopodobniej będzie to najczęściej występujący przypadek), że w chwili śmierci przedsiębiorcy pojęcie przedsiębiorstwa w spadku będzie zbieżne z jego definicją z art. 55¹ k.c. Jednak od tej chwili uzyska ono własny byt prawny. To powoduje, że próba klasyfikowania przedsiębiorstwa w spadku na podstawie wyrażanych dotychczas poglądów i kryteriów wynikających z definicji z prawa cywilnego może okazać się zawodna. W uzasadnieniu projektu ustawy stwierdzono, że przedsiębiorstwo w spadku to masa majątkowa zawierająca składniki niematerialne i materialne służące do wykonywania działalności gospodarczej, poddana zarządowi sukcesyjnemu, o ile zostanie on ustanowiony. Będzie ona obejmowała przede wszystkim przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., które w chwili śmierci przedsiębiorcy w całości znajdowało się w majątku przedsiębiorcy. Zaznaczono równocześnie, że nie każdy przedsiębiorca wpisany do CEIDG posiada przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym¹³.

¹³ Por. uzasadnienie projektu ustawy, s. 12.

12. Przepis art. 2 ust. 1 *in fine* u.z.s. stanowi, że w ujęciu przedmiotowym przedsiębiorstwo w spadku obejmuje składniki niematerialne i materialne będące mieniem przedsiębiorcy w chwili jego śmierci. Pojęcie mienia należy postrzegać w rozumieniu art. 44 k.c. Zgodnie z tym przepisem jest nim własność i inne prawa majątkowe. Należy podzielić wyrażony w doktrynie pogląd, że „pojęcie mienia jest zatem zbiorczą nazwą dla ogółu podmiotowych praw majątkowych (zarówno bezwzględnych, jak i względnych), stanowiąc pojęcie nadrzędne w odniesieniu do poszczególnych praw majątkowych. W kontekście negatywnym pojęcie mienia nie zawiera niemajątkowych praw podmiotowych ani zobowiązań. Treść art. 44 k.c. stanowi też jedno ze źródeł podziału praw podmiotowych na prawa majątkowe i prawa niemajątkowe”¹⁴. Ponadto w odróżnieniu od majątku pojęcie mienia zawsze odnosi się tylko do aktywów (praw podmiotowych), a nigdy do obowiązków (czyli pasywów). Może być ono używane bez relatywizacji do oznaczonej osoby¹⁵. W przypadku jednak przedsiębiorstwa w spadku ustawodawca powiązał mienie przedsiębiorstwa w spadku z osobą spadkodawcy, posługując się w art. 2 ust. 1 u.z.s. sformułowaniem „stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci”.
13. Należy także podkreślić, że pełna rekonstrukcja normy dotyczącej mienia wchodzącego w skład przedsiębiorstwa w spadku musi także uwzględnić zapis art. 2 ust. 3 u.z.s., zgodnie z którym obejmuje ono także składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, nabyte przez zarządcę sukcesyjnego albo na podstawie czynności, o których mowa w art. 13 (czyli przez osobę uprawnioną do dokonywania czynności zachowawczych), w okresie od chwili śmierci przedsiębiorcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego albo wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego. Przepis ten wiąże także mienie nabywane w okresie trwania przedsiębiorstwa w spadku z tym bytem prawnym. Obejmuje ono zatem nie tylko składniki niematerialne i materialne pozostawione przez przedsiębiorcę w chwili jego śmierci, ale także te, które weszły do tej masy majątkowej po jego śmierci.

¹⁴ Por. A. Kaźmierczyk [w:] *Kodeks cywilny...*, t. I, red. M. Fras, M. Habdas, art. 44, nt 1.

¹⁵ Por. Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1993, s. 107, nb 302.

Warunkiem jest, aby zostały nabyte przez określoną osobę, tj. albo przez zarządcę sukcesyjnego, albo przez osobę uprawnioną do dokonywania czynności zachowawczych w okresie trwania przedsiębiorstwa w spadku. Pamiętać jednak należy, że nabywane w trakcie trwania przedsiębiorstwa w spadku składniki niematerialne i materialne wejdą do wyodrębnionej masy majątkowej, jaką stanowi przedsiębiorstwo w spadku, a nie w jakichkolwiek częściach do majątku każdego z następców prawnych przedsiębiorcy czy małżonka przedsiębiorcy. Jak podano w uzasadnieniu projektu ustawy, dzięki temu w okresie zarządu sukcesyjnego zachowana zostanie integralność przedsiębiorstwa¹⁶.

14. Ponadto powiązanie przedsiębiorstwa w spadku z wpisem jednego przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną do CEIDG powoduje, że w jego skład może wchodzić kilka przedsiębiorstw w rozumieniu art. 55¹ k.c. czy też udział bądź udziały we wspólnym majątku wspólników spółki cywilnej z uwagi na odpowiednie stosowanie przepisów o przedsiębiorstwie w spadku na podstawie art. 2 ust. 4 u.z.s. Rozwiązanie to ponownie eksponuje ujęcie funkcjonalne przedsiębiorstwa w spadku, gdyż masa majątkowa składająca się na to pojęcie może dotyczyć różnych sfer aktywności jednego przedsiębiorcy, które podlegały jednak jednemu wpisowi do CEIDG. Konsekwencją tego jest m.in. to, że dla wszystkich tych przedsiębiorstw może zostać ustanowiony tylko jeden zarządca sukcesyjny.
15. Przedsiębiorstwo w spadku pomimo rozbudowanej struktury w sferze majątkowej oraz określenia zarządu tym majątkiem po śmierci przedsiębiorcy nie uzyskało statusu jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa o zarządzie sukcesyjnym przyznałaby zdolność prawną. Tym samym na gruncie prawa cywilnego nie uzyskało ono podmiotowości prawnej. Wobec tego nie stosuje się do niej zapisów art. 33¹ k.c., a w konsekwencji odpowiednio przepisów o osobach prawnych. Nie można jednak nie zauważyć, co podkreślono w projekcie ustawy, że w sensie faktycznym przedsiębiorstwo w spadku stanowi swoistą jednostkę organizacyjną „utworzoną” przez następców prawnych lub małżonka

¹⁶ Por. uzasadnienie projektu ustawy, s. 14.

przedsiębiorcy i zarządzaną przez zarządcę sukcesyjnego¹⁷. Pamiętać jednak należy, że wyodrębnienie przedsiębiorstwa w spadku w rozumieniu ustawy o zarządzie sukcesyjnym ma znaczenie w sferze prawa cywilnego wyłącznie wówczas, jeżeli zostanie ustanowiony zarząd sukcesyjny bądź osoby uprawnione do podejmowania czynności zachowawczych podejmą kroki zmierzające do kontynuowania prowadzenia działalności gospodarczej zmarłego przedsiębiorcy.

16. Jednocześnie na wzór art. 33¹ § 2 k.c. uregulowano w ustawie o zarządzie sukcesyjnym zasady odpowiedzialności za zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku. W art. 32 u.z.s. przewidziano, że za zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa w spadku solidarną odpowiedzialność ponoszą właściciele przedsiębiorstwa w spadku. Wydaje się, że pośrednio z zapisu tego wynika, iż co do zasady przedsiębiorstwo w spadku, jako szczególny byt prawny, samo odpowiada za swoje zobowiązania, a odpowiedzialność właścicieli przedsiębiorstwa w spadku aktualizuje się dopiero wówczas, gdy nie reguluje ono swoich zobowiązań. Wskazuje na to ustanowienie i sprawowanie zarządu sukcesyjnego, którego celem jest kontynuowanie po śmierci przedsiębiorcy działalności gospodarczej wykonywanej z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku, na co wskazuje już art. 1 pkt 1 u.z.s.
17. Pomimo to, na gruncie prawa podatkowego przyznano przedsiębiorstwu w spadku status samoistnego podatnika, stanowiąc w art. 49 u.z.s., że jest ono jednostką organizacyjną niemającą osobowości prawnej, będącą podatnikiem następujących podatków: 1) dochodowego od osób fizycznych; 2) zryczałtowanego podatku dochodowego od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne; 3) od towarów i usług; 4) tonażowego; 5) akcyzowego; 6) od gier hazardowych; 7) zryczałtowanego podatku od wartości sprzedanej produkcji okrętowej. Także w ustawach dotyczących poszczególnych podatków zawarto zapisy odnoszące się do przedsiębiorstwa w spadku jako podatnika będącego jednostką organizacyjną niemającą osobowości prawnej. Jednak nie oznacza to, że w jakimś zakresie na gruncie innych przepisów niż enumeratywnie zawarte w art. 49 u.z.s.

¹⁷ Por. uzasadnienie projektu ustawy, s. 15.

może ono stanowić jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną w rozumieniu art. 33¹ § 1 k.c. Przepisy te potwierdzają jednak ponownie jako dominujące ujęcie funkcjonalne przedsiębiorstwa w spadku w ustawie o zarządzie sukcesyjnym, w tym przypadku jako podatnika poszczególnych podatków.

18. Pozwala to także na wyodrębnienie przedsiębiorstwa w spadku jako kompleksu majątkowego, któremu nadano podmiotowość prawnopodatkową. Przedsiębiorstwo w spadku jako pewien zbiór powiązanych ze sobą składników majątkowych i niemajątkowych, rzeczowych i osobowych, materialnych i niematerialnych może być samoistnym podmiotem praw i obowiązków w podatkach, czyli podatnikiem¹⁸. Personifikacja przedsiębiorstwa w spadku w sferze prawa podatkowego ma przede wszystkim cel fiskalny. W płaszczyźnie pośredniej pozwala on na sięgnięcie do majątku spadkobierców takiego przedsiębiorstwa poprzez opodatkowanie dochodów, których źródłem jest przedsiębiorstwo w spadku od chwili śmierci spadkodawcy do dnia wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego. Celem fiskalnym osiąganym bezpośrednio jest możliwość zapewnienia budżetowi państwa wpływów z tytułu podatków, które uiszcza przedsiębiorstwo w spadku do czasu wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego¹⁹.
19. Określając przedsiębiorstwo w spadku, ustawodawca tylko w jednym przypadku nawiązał do jego rozumienia z art. 55¹ k.c. Dotyczy to sytuacji, w której w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. Tylko wówczas przedsiębiorstwo w spadku obejmuje całe to przedsiębiorstwo. Oznacza to, że w przypadku gdy działalność gospodarcza wykonywana przez osobę fizyczną wpisaną do CEIDG nie osiągnęła w chwili jej śmierci stopnia zorganizowania wymaganego przez art. 55¹ k.c., to i tak dochodzi do powstania masy majątkowej posiadającej status przedsiębiorstwa w spadku. Jednakże w takim przypadku nie obejmuje ono udziałów pozostałego przy życiu małżonka w poszczególnych składnikach majątkowych, o ile oczywiście takie prawa mu przysługiwały. Konsekwencją

¹⁸ Por. A. Hanusz, K. Cień, *Przedsiębiorstwo...*, s. 348–349.

¹⁹ Por. A. Hanusz, K. Cień, *Przedsiębiorstwo...*, s. 348.

tęgo stanu jest ustalenie kręgu właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, ponieważ wykluczony z niego zostanie małżonek przedsiębiorcy w tym przypadku, jako nieposiadający udziału w przedsiębiorstwie w spadku z tytułu wspólności ustawowej lub współwłasności, gdyż nie stanowiło ono przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c.

20. Rozwiązanie przyjęte w art. 2 ust. 2 u.z.s. ma za zadanie ochronę małżonka, który nie miał statusu przedsiębiorcy w odniesieniu do działalności gospodarczej wykonywanej przez jego współmałżonka. Z uwagi na dominujący w Polsce model wspólności ustawowej wynikający z art. 31 k.r.o., w praktyce często przedsiębiorca wykorzystuje w swojej działalności gospodarczej przedsiębiorstwo, do którego prawo przysługuje także jego małżonkowi. Pamiętać należy, że zgodnie z art. 31 § 1 k.r.o. z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jedno z nich (majątek wspólny). Przyjęte rozwiązania znacznie wzmacniają pozycję małżonka przedsiębiorcy, który pomimo braku ujawnienia jego prawa do przedsiębiorstwa lub do składników prowadzonej przez jego małżonka działalności gospodarczej w CEIDG ma w stosunku do nich także prawa wynikające nie ze spadkobrania, lecz ze współwłasności.
21. Należy zauważyć, że na gruncie ustawy o zarządzie sukcesyjnym sytuacja, w której udział w przedsiębiorstwie mają oboje małżonkowie, może zachodzić zarówno wówczas, gdy wchodzi ono w skład wspólności ustawowej małżonków, jak i wówczas, gdy są oni jego współwłaścicielami na innej podstawie w częściach idealnych (np. na skutek umownego albo sądowego zniesienia wspólności majątkowej lub orzeczenia separacji małżonków czy darowizny przedsiębiorstwa do majątków osobistych). Warunkiem sięgnięcia do odpowiednich unormowań z ustawy o zarządzie sukcesyjnym mających zastosowanie w razie śmierci jednego z małżonków jest jedynie to, aby przedsiębiorstwo w chwili śmierci przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG (w sytuacji opisanej w art. 2 ust. 2 u.z.s.) stanowiło współwłasność małżonków z jakiegokolwiek tytułu. W literaturze trafnie wskazano, że bez znaczenia pozostaje także ustrój majątkowy obowiązujący małżonków, a przedsiębiorstwo w spadku mogło

stanować także wspólność łączną małżonków jako współników spółki cywilnej²⁰.

22. W praktyce w przypadku działalności gospodarczej prowadzonej na mniejszą skalę może dochodzić do trudności w rozgraniczeniu, czy w danym przypadku zmarły przedsiębiorca w chwili śmierci prowadził przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., czy też z uwagi na stopień jego zorganizowania nie można uznać go za takowe. Od rozstrzygnięcia tej podstawowej kwestii zależeć będzie skład osobowy właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, a tym samym dokonywanie przez osobę uprawnioną czynności zachowawczych, a także czynności związanych z powoływaniem i odwoływaniem zarządcy sukcesyjnego.
23. Od 1.01.2020 r. w ustawie o zarządzie sukcesyjnym uregulowano także sytuację odwrotną, tzn. taką, w której dochodzi do śmierci małżonka przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG, a przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego zmarłego małżonka niebędącego przedsiębiorcą wpisanym do CEIDG. W takim przypadku nie dochodzi do powstania przedsiębiorstwa w spadku ani do możliwości ustanowienia zarządu sukcesyjnego. Jednocześnie jednak w rozdziale 11a u.z.s. przewidziano tymczasowe wykonywanie praw z udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie. Zmianie w związku z tym uległ także art. 1 u.z.s., w którym obecnie w pkt 2 jako przedmiot regulacji tej ustawy wskazano zarząd spadkiem w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału w przedsiębiorstwie małżonka przedsiębiorcy, prowadzącego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do CEIDG, po śmierci tego małżonka.
24. Ponadto, zgodnie z ust. 4 komentowanego artykułu, przepisy ustawy o zarządzie sukcesyjnym odnoszące się do przedsiębiorstwa w spadku stosuje się odpowiednio do udziału przedsiębiorcy w majątku wspólnym współników spółki cywilnej. W takim przypadku udział zmarłego przedsiębiorcy-wspólnika w spółce cywilnej nie uzyskuje samodzielnego statusu

²⁰ Por. D. Celiński, *Czynności notarialne związane z zarządem sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej*, *Rej.* 2018/10, s. 28.

przedsiębiorstwa w spadku. Także przedsiębiorstwo prowadzone przez wspólników takiej spółki nie nabywa takiego statusu. Jednakże z uwagi na specyfikę spółki cywilnej, której majątek jest objęty współwłasnością łączną, ustawodawca zdecydował się na stosowanie przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym odpowiednio do udziału wspólnika w majątku wspólnym wspólników spółki cywilnej.

25. Także w takim przypadku może dojść do ustanowienia zarządu sukcesyjnego, a prawa spadkobierców wspólnika w spółce wykonywać będzie zarządca sukcesyjny. W takiej sytuacji zarządca sukcesyjny działa wyłącznie na rzecz spadkobierców, a nie właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Rozwiązanie to może zostać zastosowane zarówno wówczas, gdy w umowie spółki cywilnej zastrzeżono, że spadkobiercy wspólnika wejdą do spółki cywilnej, jak i wówczas, gdy zastrzeżenia takiego nie poczyniono. Jego szczegóły przedstawiono w komentarzu do rozdziału 8 u.z.s.
26. Ustawodawca nie określił wprost, w jakim okresie może funkcjonować przedsiębiorstwo w spadku. Ramy czasowe można jednak zrekonstruować na podstawie przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym oraz ustawy o CEIDG. Początek istnienia przedsiębiorstwa w spadku wyznaczać będzie najczęściej dzień śmierci przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG. Jednakże w sytuacji, gdy akt zgonu przedsiębiorcy nie będzie zawierał daty zgonu albo chwila śmierci przedsiębiorcy zostanie oznaczona w postanowieniu stwierdzającym zgon, bieg początkowy terminu, od którego powstanie ten byt prawny, rozpocznie się od dnia znalezienia zwłok przedsiębiorcy albo uprawomocnienia się postanowienia stwierdzającego jego zgon. Wynika to pośrednio z art. 7 ust. 2 pkt 1 i 2 oraz z art. 12 ust. 10 u.z.s.
27. Okres trwania przedsiębiorstwa w spadku jest nierozzerwalnie związany z trwaniem zarządu sukcesyjnego albo możliwością jego ustanowienia. Wobec tego datę końcową jego istnienia wyznaczy albo dzień wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego, albo bezskuteczny upływ terminu do powołania zarządcy sukcesyjnego (*expressis verbis*: dzień wygaśnięcia uprawnienia do powołania zarządcy sukcesyjnego z art. 12 ust. 10 u.z.s.). Będą to odpowiednio dni, w których wystąpi jedna z przesłanek wskazanych w art. 59

ust. 1 u.z.s. lub gdy nie dojdzie do powołania zarządcy sukcesyjnego w ciągu dwóch miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy, a jeżeli akt zgonu przedsiębiorcy nie zawiera daty zgonu albo chwila śmierci przedsiębiorcy została oznaczona w postanowieniu stwierdzającym zgon, termin ten biegnie od dnia znalezienia zwłok przedsiębiorcy albo uprawomocnienia się postanowienia stwierdzającego zgon (art. 12 ust. 10 u.z.s.). Również z upływem tych okresów następuje wykreślenie zmarłego przedsiębiorcy z CEIDG, którego wpis w okresie trwania zarządu sukcesyjnego jest publikowany z dodatkiem oznaczenia „w spadku”. Wynika to ze znowelizowanego art. 30 ust. 2 i ust. 5 u.c.e.i.d.g. Najczęściej przedsiębiorstwo w spadku po ustanowieniu zarządu sukcesyjnego będzie trwało do chwili załatwienia formalności związanych ze spadkobranie po przedsiębiorcy i ostatecznym ustaleniem następcy lub następców prawnych przedsiębiorcy, którzy będą kontynuowali prowadzenie działalności gospodarczej.

Art. 3. [Właściciel przedsiębiorstwa w spadku]

Właścicielem przedsiębiorstwa w spadku w rozumieniu ustawy jest:

- 1) osoba, która zgodnie z prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia albo europejskim poświadczeniem spadkowym, nabyła składniki niematerialne i materialne, o których mowa w art. 2 ust. 1, na podstawie powołania do spadku z ustawy albo testamentu albo nabyła przedsiębiorstwo albo udział w przedsiębiorstwie na podstawie zapisu windykacyjnego;
- 2) małżonek przedsiębiorcy w przypadku, o którym mowa w art. 2 ust. 2, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku;
- 3) osoba, która nabyła przedsiębiorstwo w spadku albo udział w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od osoby, o której mowa w pkt 1 lub 2, w tym osoba prawna albo jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, do której wniesiono przedsiębiorstwo tytułem wkładu – w przypadku gdy po śmierci przedsiębiorcy nastąpiło zbycie tego przedsiębiorstwa albo udziału w tym przedsiębiorstwie.

1. W art. 3 u.z.s. ustawodawca wskazał krąg osób, które mogą uzyskać status właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Przepis ten statuuje także legalną definicję właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Są to osoby legitymujące się określonym tytułem prawnym do mienia wchodzącego w skład spadku po przedsiębiorcy, które stanowiło w chwili jego śmierci przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 2 u.z.s. Sama nazwa „właściciel” może być nieco myląca, gdyż nie jest to osoba ani osoby, którym przysługiwałoby prawo własności przedsiębiorstwa w spadku w takim rozumieniu, w jakim posługują się nią przepisy księgi drugiej Kodeksu cywilnego dotyczące własności. Jak wskazano w literaturze, pojęcie właściciela przedsiębiorstwa w spadku uznać należy za skrót myślowy, obrazujący potoczne podejście do własności, gdyż przedsiębiorca w chwili śmierci mógł nie mieć prawa własności żadnych składników niematerialnych i materialnych przeznaczonych do wykonywania prowadzonej przez niego działalności gospodarczej.
2. Trafnie zauważono, że regulacja dotycząca ustanowienia właścicieli przedsiębiorstwa w spadku ma znaczenie przełomowe na gruncie zasad prawa spadkowego. Sukcesja wynikająca ze spadkobrania dotyczy bowiem spadkobierców (zarówno ustawowych, jak i testamentowych) oraz ewentualnie zapisobiercy zwykłego lub zapisobiercy windykacyjnego. Kategoria właścicieli przedsiębiorstwa w spadku ustanawia zaś grupę osób, która ma prawo tylko do wybranego elementu majątku spadkodawcy będącego przedsiębiorstwem, i przyznaje im w stosunku do tego mienia określone uprawnienia²¹.
3. Przepisy ustawy o zarządzie sukcesyjnym posługują się pojęciem właściciela przedsiębiorstwa w spadku niezależnie od tego, ile podmiotów jest uprawnionych lub współuprawnionych do przedsiębiorstwa w spadku. Wadliwe zatem będzie używanie określenia „współwłaściciel przedsiębiorstwa w spadku”. Jak już wskazano powyżej, składniki niematerialne i materialne, o których mowa w art. 2 ust. 1 i ust. 3 u.z.s., mogą mieć różnorodny charakter i nie wszystkie mogą być przedmiotem prawa własności w rozumieniu Kodeksu cywilnego. Przyjąć zatem należy, że pojęcie właściciela przedsiębiorstwa w spadku jest skrótem terminologicznym

²¹ Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 45.

i nie należy mu przypisywać cech, a tym bardziej znaczenia wynikającego z prawa cywilnego, gdyż jest to autonomiczne pojęcie przyjęte na użytek ustawy o zarządzie sukcesyjnym. Właściciele przedsiębiorstwa w spadku są podmiotami uprawnionymi do praw, które tworzą przedsiębiorstwo w spadku, a także odpowiadają osobiście i solidarnie całym swoim majątkiem za zobowiązania związane z działalnością gospodarczą wykonywaną w ramach tego przedsiębiorstwa (art. 32 u.z.s.). W literaturze zauważono także, że ustawa o zarządzie sukcesyjnym nie przyznaje przedsiębiorstwu w spadku ani osobowości prawnej, ani zdolności do czynności prawnych, w związku z tym wyodrębniona organizacyjnie masa majątkowa będzie miała „właścicieli” cywilnoprawnych zgodnie z art. 3 u.z.s.²²

4. Choć nie wynika to wprost z redakcji art. 3 u.z.s., wskazane w jego treści trzy kręgi osób mogą być osobno albo równocześnie właścicielami w spadku. Zależy to po pierwsze od tego, czy przedsiębiorstwo w spadku w chwili śmierci przedsiębiorcy stanowiło przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. będące w całości mieniem przedsiębiorcy i jego małżonka, a po wtóre od tego, czy nie doszło do zbycia przedsiębiorstwa w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od osoby będącej spadkobiercą lub od małżonka przedsiębiorcy. Przyjąć zatem należy, że w kolejnych punktach komentowanego artykułu mamy do czynienia z alternatywą nierozłączną co do kręgu osób mogących posiadać status właściciela przedsiębiorstwa w spadku.
5. Krąg podmiotów mogących uzyskać status właściciela przedsiębiorstwa w spadku różni się od kręgu spadkobierców i nawiązuje do specyfiki przedsiębiorstwa w spadku. Zapewnia także możliwość obrotu nim, a konkretnie zbycia przedsiębiorstwa w spadku lub udziałów w nim w trakcie trwania zarządu sukcesyjnego przez osoby uprawnione.
6. W pkt 1 komentowanego artykułu wymieniono spadkobierców i zapisobiercę windykacyjnego przedsiębiorstwa w spadku. Jak wynika z tej jednostki redakcyjnej *ab initio*, do uzyskania statusu właściciela przedsiębiorstwa

²² P. Aleksiejuk, K. Wojarska-Aleksiejuk, *Ustawa o zarządzie sukcesyjnym w kontekście sukcesji firm rodzinnych w Polsce*, „Nowy Przegląd Notarialny” 2019/1, s. 51.

w spadku konieczne jest formalne potwierdzenie praw do spadku, w tym do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład spadku. W tym przypadku krąg osób uprawnionych wynika z postanowienia sądu lub urzędowych aktów potwierdzających porządek dziedziczenia w zakresie przedsiębiorstwa wchodzącego w skład spadku albo stwierdzenia jego nabycia tytułem zapisu windykacyjnego. Rozwiązania te nawiązują do unormowań z art. 1027 k.c. oraz art. 1029¹ k.c. oraz art. 62 ust. 1 i art. 69 rozporządzenia 650/2012. Wynika z nich, że jedynymi dokumentami, którymi spadkobierca lub zapisobierca windykacyjny mogą udowodnić swoje prawa wynikające z dziedziczenia, są postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia, albo europejskie poświadczenie spadkowe. Wobec tego do przyznania danej osobie statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku konieczne jest uprzednie przeprowadzenie stosownej procedury notyfikującej czy stwierdzającej taki status. Nie jest zatem wystarczające to, że dana osoba rości sobie prawa do spadku albo przedmiotu zapisu windykacyjnego, które nie zostały potwierdzone we wskazanej formie. Jak stwierdzono w uzasadnieniu projektu ustawy o zarządzie sukcesyjnym, posługuje się ona pojęciem właściciela przedsiębiorstwa w spadku w odniesieniu do rzeczywistych następców prawnych²³.

7. W literaturze zwrócono uwagę na nieprawidłowość użycia w pkt 1 komentowanego artykułu alternatywy rozłącznej połączonej funktorem „albo” dla określenia spadkobierców ustawowych i testamentowych. Trafnie wskazano, że zgodnie z art. 959 k.c. spadkodawca może w testamencie powołać spadkobiercę do dziedziczenia części spadku, a wówczas spadkobierca może nabyć udział w przedsiębiorstwie w spadku w części na podstawie dziedziczenia ustawowego, a w części na podstawie dziedziczenia testamentowego. Dlatego też prawidłowo powinna zostać użyta przez ustawodawcę alternatywa nierozłączna „lub”²⁴.
8. Procedura dotycząca stwierdzenia nabycia spadku należy do sądu spadku i uregulowana została w art. 669–679² k.p.c. Sądem spadku jest sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli jego miejsca zwykłego

²³ Por. uzasadnienie projektu ustawy, s. 16.

²⁴ Por. D. Celiński, *Czynności...*, s. 30.

pobytu w Polsce nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. W braku wymienionych powyżej podstaw sądem spadku jest Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy (art. 628 k.p.c.). W przypadku stwierdzenia nabycia przedsiębiorstwa w spadku na mocy zapisu windykacyjnego również ujawniane jest to w treści postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, gdyż z mocy art. 677 § 2 k.p.c. sąd zobligowany jest wymienić osobę, dla której spadkodawca uczynił zapis windykacyjny, oraz przedmiot tego zapisu. Ponadto z mocy art. 677 § 3 k.p.c. stwierdzenie nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego może nastąpić również przez wydanie przez sąd postanowienia częściowego.

9. Tryb wykonania czynności notarialnej polegającej na sporządzeniu przez notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia uregulowano w art. 95a–95p pr. not. Zaznaczyć należy, że w tym trybie można poświadczyć dziedziczenie ustawowe lub testamentowe, lecz z wyłączeniem dziedziczenia na podstawie testamentów szczególnych. Testamenty zwykłe, które mogą stanowić podstawę do przygotowania aktu poświadczenia dziedziczenia, to: holograficzny (art. 949 k.c.), notarialny (art. 950 k.c.) oraz allograficzny (art. 951 k.c.). Testamenty szczególne, których sporządzenie wyklucza spisanie przez notariusza aktu poświadczenia dziedziczenia, to: testament ustny (art. 952 k.c.), testament podróży sporządzany podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym przed dowódcą statku lub jego zastępcą (art. 953 k.c.) oraz testamenty wojskowe (art. 954 k.c.). Tryb wykonania czynności notarialnej polegającej na przygotowaniu przez notariusza europejskiego poświadczenia spadkowego wynika z rozporządzenia 650/2012 oraz art. 95q–95y pr. not. Odmienne niż w przypadku sądu spadku Prawo notarialne nie przewiduje dla notariusza sporządzającego akt poświadczenia dziedziczenia lub europejskie poświadczenie spadkowe właściwości miejscowej i czynności tych może dokonać każdy notariusz posiadający siedzibę kancelarii w dowolnym miejscu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Z mocy art. 95f § 1 pkt 7a pr. not. akt poświadczenia dziedziczenia powinien zawierać wskazanie osób, na których rzecz spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne, oraz przedmiotów tych zapisów.
10. W rachubę jako właściciele przedsiębiorstwa w spadku mogą wchodzić zarówno spadkobiercy ustawowi, jak i testamentowi. Prócz tego

przedsiębiorstwo prowadzone przez osobę fizyczną może stać się przedmiotem zapisu windykacyjnego. Spadkobiercy ustawowi zostali wskazani w przepisach art. 931–940 k.c. Zgodnie z zasadą swobody testowania spadkodawca może powołać jako spadkobiercę w testamencie dowolnie wybraną przez siebie osobę, w tym osobę prawną.

11. Ponadto stosownie do art. 981¹ § 1 k.c. w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może postanowić, że oznaczona osoba nabywa przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku (zapis windykacyjny). Przedmiotem zapisu windykacyjnego może być m.in. przedsiębiorstwo (art. 981¹ § 2 pkt 3 k.c.). Do zachowania ważnej formy zapisu windykacyjnego konieczne jest zatem sporządzenie go w formie aktu notarialnego, gdyż testament sporządzony z naruszeniem przepisów dotyczących m.in. formy jego sporządzenia jest nieważny, co wynika z art. 958 k.c.
12. Również przedmiotem zapisu zwykłego, o którym stanowi art. 968 k.c., może się stać przedsiębiorstwo prowadzone przez spadkodawcę. Jednakże ustawa o zarządzie sukcesyjnym nie zalicza zapisobiercy zwykłego do kręgu właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. W uzasadnieniu projektu ustawy stwierdzono, że do tej kategorii zalicza się tylko osoby, które z chwilą otwarcia spadku posiadają lub uzyskują tytuł prawny do przedsiębiorstwa. Zapis zwykły powoduje zaś jedynie powstanie roszczenia (wierzytelności) wobec spadkobiercy (lub spadkobierców) o przeniesienie przedmiotu zapisu na zapisobiercę²⁵.
13. Unormowanie dotyczące możliwości objęcia treścią zapisu windykacyjnego przedsiębiorstwa pozwala na bezpośrednie przeniesienie własności przedsiębiorstwa na rzecz oznaczonej osoby. Zauważyć jednak należy, że o ile w przypadku spadkobierców – zarówno ustawowych, jak i testamentowych – ustawodawca wskazuje na nabycie przez nich składników niematerialnych i materialnych, o których mowa w art. 2 ust. 1 u.z.s. (czyli przedsiębiorstwa w spadku), o tyle w przypadku zapisobiercy posługuje się pojęciem przedsiębiorstwa albo udziału w przedsiębiorstwie.

²⁵ Por. uzasadnienie projektu ustawy, s. 17.

Koresponduje to z art. 981¹ § 2 pkt 3 k.c., który również mówi o przedsiębiorstwie jako przedmiocie zapisu. Należy zatem przyjąć, że zapisobierca może nabyć przedsiębiorstwo lub udział w nim w rozumieniu art. 55¹ k.c. Nie można uznać za zapisobiercę windykacyjnego przedsiębiorstwa w spadku takiej osoby, na rzecz której spadkodawca uczynił zapis windykacyjny obejmujący jedynie niektóre składniki wchodzące w skład przedsiębiorstwa. Dotyczy to np. nieruchomości lub maszyn i urządzeń wchodzących w jego skład i wykorzystywanych do jego prowadzenia. Konieczne jest, aby przedsiębiorstwo stanowiło zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej, a nie tylko same składniki, co jak stwierdzono powyżej w komentarzu do art. 2 u.z.s., niekiedy może być wystarczające do przyjęcia, że mamy do czynienia z przedsiębiorstwem w spadku w rozumieniu art. 2 ust. 1 u.z.s.

14. Również w przypadku gdy przedsiębiorstwo w całości jest przedmiotem zapisu windykacyjnego, dochodzi do powstania przedsiębiorstwa w spadku i konieczne jest ustanowienie zarządu sukcesyjnego. Należy zauważyć, że zapisobierca windykacyjny nabywa własność zapisu windykacyjnego z chwilą otwarcia spadku (czyli z chwilą śmierci spadkodawcy), lecz zgodnie z analizowanym pkt 1 komentowanego artykułu musi to zostać potwierdzone w stosownej formie. Również w przypadku zapisobiercy windykacyjnego przedsiębiorstwa następuje to, jak wskazano powyżej, w prawomocnym postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku albo w akcie poświadczenia dziedziczenia. Do czasu formalnego potwierdzenia prawa zapisobiercy windykacyjnego do przedsiębiorstwa konieczne może się stać zapewnienie jego normalnego funkcjonowania już od dnia otwarcia spadku, co może zapewnić jedynie ustanowienie zarządu sukcesyjnego. Z kolei stwierdzenie, że zapisobierca windykacyjny nabył przedsiębiorstwo w spadku w całości, jest przesłanką wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.z.s.
15. Przedmiotem zapisu windykacyjnego może być także udział w przedsiębiorstwie w spadku, a wówczas właścicielami przedsiębiorstwa w spadku mogą być również, oprócz zapisobiercy windykacyjnego, spadkobiercy przedsiębiorcy. Nawet w przypadku gdy spadkodawca zapisał zapisobiercy

windykacyjnemu „całe” posiadane przez siebie przedsiębiorstwo, może się okazać, że obok zapisobiercy windykacyjnego właścicielem przedsiębiorstwa w spadku jest także małżonek przedsiębiorcy na podstawie art. 2 ust. 2 u.z.s. W przypadku osób pozostających w związkach małżeńskich przedsiębiorstwo często może stanowić przedmiot wspólności majątkowej albo współwłasności przedsiębiorcy i jego małżonka, wobec czego zapisobierca windykacyjny nawet po potwierdzeniu swoich praw do przedsiębiorstwa w spadku nie może natychmiast samodzielnie przejąć przedsiębiorstwa i kontynuować w nim działalności na własny rachunek jako przedsiębiorca, gdyż nie dojdzie do wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego.

16. Zapisobiercą windykacyjnym może zostać, podobnie jak spadkobiercą, także osoba małoletnia. Wówczas jej prawa do spadku reprezentowane są przez rodziców lub opiekuna. Zgodnie z art. 12 ust. 5 u.z.s. do czynności powołania zarządcy sukcesyjnego albo wyrażenia zgody na powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedstawiciela ustawowego małoletniego nie jest wymagane zezwolenie sądu opiekuńczego. Ponadto w takim przypadku, gdy małoletni jest spadkobiercą przedsiębiorcy (jak i zapisobiercą windykacyjnym przedsiębiorstwa w spadku), przy dokonaniu opisanych powyżej czynności może być reprezentowany przez rodzica albo opiekuna nawet wówczas, gdy są oni również właścicielami przedsiębiorstwa w spadku na podstawie jakiegokolwiek tytułu. Stanowi o tym wprost po nowelizacji od dnia 1.01.2020 r. art. 12 ust. 5 zdanie trzecie u.z.s.
17. W literaturze stwierdzono, że optymalnym i najbardziej efektywnym rozwiązaniem w zakresie kontynuacji działalności przedsiębiorcy po jego śmierci jest ustanowienie zapisu windykacyjnego przedsiębiorstwa na rzecz określonej osoby połączone z powołaniem tej samej osoby do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego²⁶. Zapis windykacyjny przedsiębiorstwa w spadku powoduje, że w chwili śmierci przedsiębiorcy, czyli otwarcia spadku na podstawie art. 924 k.c., następuje skutek rzeczowy nabycia przedsiębiorstwa przez zapisobiercę windykacyjnego. Wynika to z art. 981¹ § 1 k.c., gdyż potwierdzenie późniejszym prawomocnym postanowieniem sądu

²⁶ Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 37.

spadku o stwierdzeniu nabycia przedmiotu zapisu lub zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia ma jedynie charakter deklaratoryjny. Objęcie zaś funkcji zarządcy sukcesyjnego przez osobę, na rzecz której ustanowiono zapis windykacyjny przedsiębiorstwa w spadku, powoduje, że od razu i płynnie przejmuje ona kontrolę nad masą majątkową, która docelowo ma się stać przedmiotem jej wyłącznych uprawnień i własności.

18. Do kolejnej kategorii właścicieli przedsiębiorstwa w spadku należy małżonek przedsiębiorcy, jeżeli w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. Jest to konsekwencją zapisu z art. 2 ust. 2 u.z.s., gdyż w takim przypadku przedsiębiorstwo w spadku obejmuje także udział małżonka. Jest tak wówczas, gdy udział ten wynika z istnienia w trakcie trwania małżeństwa zarówno wspólności ustawowej, jak i współwłasności małżonków w częściach ułamkowych. Małżonek przedsiębiorcy może posiadać uprawnienia właściciela przedsiębiorstwa w spadku nie tylko na podstawie dziedziczenia (jako spadkobierca lub zapisobierca), lecz także z tytułu współwłasności, i kumulować posiadane udziały w przedsiębiorstwie w spadku z tych dwóch tytułów. Wpływa to na wielkość udziału, którym może dysponować jako właściciel przedsiębiorstwa w spadku, i na obliczenie wielkości jego udziału w przedsiębiorstwie w spadku.
19. Dominującym w Rzeczypospolitej Polskiej małżeńskim ustrojem majątkowym jest wspólność ustawowa. Zgodnie z art. 31 § 1 k.r.o. z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.
20. W sytuacji, w której działalność gospodarcza prowadzona jest na imię jednego z małżonków wpisanego do CEIDG, mogą pojawiać się po śmierci przedsiębiorcy w praktyce komplikacje związane z ustaleniem statusu jego małżonka jako właściciela przedsiębiorstwa w spadku. W doktrynie wskazuje się, że „ustawowa wspólność majątkowa jest sytuacją prawną, na którą składają się uprawnienia do poszczególnych istniejących już

przedmiotów majątkowych, tworzących majątek wspólny w wąskim rozumieniu tego pojęcia (czyli obejmujący tylko aktywa). Natomiast ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej określa zasady przynależności do majątku wspólnego albo do majątków osobistych istniejących oraz przyszłych przedmiotów majątkowych. Ponieważ wspólność ustawowa ma charakter wspólności łącznej, poszczególne uprawnienia mają postać współuprawnień przysługujących niepodzielnie obojgu małżonkom. Charakter każdego uprawnienia do określonego składnika majątku wspólnego zależy z kolei od charakteru poszczególnych przedmiotów majątkowych wchodzących w skład tego majątku²⁷. Wydaje się w świetle tych rozważań, a także przyjętego w ustawie o zarządzie sukcesyjnym modelu przedsiębiorstwa w spadku, że zasadą będzie przynależność tego składnika mienia do wspólności ustawowej osób pozostających w związku małżeńskim, pomiędzy którymi panuje ustawowy ustrój majątkowy z art. 31 k.r.o.

21. Jak określono w judykaturze, przepisy Kodeksu rodzinnego nie ustanawiają domniemania prawnego przynależności składników majątkowych do majątku wspólnego, chociaż zasadą jest poddanie wspólności ustawowej ogółu przedmiotów należących do małżonków. Przy istnieniu tej zasady możliwe jest konstruowanie wobec tego domniemania faktycznego, według którego określone przedmioty nabyte w transakcji dokonanej przez jedno z małżonków zostały nabyte z majątku wspólnego na rzecz ustawowej wspólności majątkowej. Nabycie określonej rzeczy z majątku osobistego małżonka musi natomiast wynikać wyraźnie nie tylko z oświadczenia współmałżonka, ale i – a właściwie przede wszystkim – z całokształtu okoliczności istotnych prawnie z punktu widzenia przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego²⁸. Także w uchwale SN z 24.07.1997 r. wskazano, że w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym przyjęto zasadę, według której regułą jest przynależność dochodu uzyskiwanego w czasie trwania wspólności ustawowej do majątku dorobkowego, wyjątkiem zaś zaszeregowanie konkretnego wpływu do majątku odrębnego poszczególnych małżonków. Zasada ta powinna więc rozstrzygać wszelkie wątpliwości co do tego, czy

²⁷ Por. T. Sokołowski [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, LEX 2013, art. 31, nt 8.

²⁸ Por. postanowienie SN z 17.10.2003 r., IV CK 283/02, LEX nr 602280.

konkretny przedmiot majątkowy należy zaliczyć do majątku wspólnego czy też odrębnego²⁹. Wobec tego należy przyjmować, że działalność gospodarcza założona i kontynuowana w trakcie trwania małżeństwa, w którym istnieje wspólność ustawowa, na imię jednego z małżonków przyczynia się do powstania przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. należącego do wspólności ustawowej. Tym samym powinno ono stanowić ich majątek wspólny.

22. Sytuacja może się komplikować wtedy, gdy działalność gospodarcza jest zakładana i wykonywana przez jednego z małżonków jeszcze przed zawarciem małżeństwa i tym samym powstania wspólności ustawowej. Wydaje się, że wówczas do majątku wspólnego wchodzić będą tylko pobrane dochody z tej działalności gospodarczej jako innej działalności zarobkowej jednego z małżonków w rozumieniu art. 31 § 2 pkt 1 k.r.o. Oznacza to, że takie przedsiębiorstwo nie będzie stanowiło mienia małżonka przedsiębiorcy.
23. Inaczej będzie jednak, jeżeli w ramach prowadzonej jeszcze przed zawarciem małżeństwa działalności gospodarczej przez jednego z małżonków po powstaniu wspólności ustawowej dojdzie w jej ramach do rozszerzenia jej zakresu i założenia kolejnego albo nawet kolejnych, nowych, odrębnych przedsiębiorstw w rozumieniu art. 55¹ k.c. Wówczas te nowe przedsiębiorstwa jako nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej powinny wejść do wspólności ustawowej. Wydaje się bowiem, że jako powstałe w trakcie wspólności ustawowej nowe przedsiębiorstwo w całości stanowi mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. Wówczas przedsiębiorstwo w spadku z uwagi na zapis art. 2 ust. 2 u.z.s. powinno objąć całe to przedsiębiorstwo, a małżonek uzyskać status właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Wskazane powyżej domniemanie faktyczne powinno znaleźć zastosowanie również w opisanym powyżej przypadku, gdyż w celu określenia statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku oraz wielkości jego udziału nie będzie można w zawitym terminie do powołania zarządcy sukcesyjnego z art. 12 ust. 10 u.z.s. prowadzić zawilego postępowania, które *de facto* może obejmować dział spadku i zniesienie wspólności

²⁹ Por. uchwała SN z 24.07.1997 r., III CZP 26/97, OSNC 1998/1, poz. 3.

majątkowej małżeńskiej wraz z rozstrzygnianiem sporów co do ich składu (art. 689 k.p.c.). Podzielić należy pogląd wyrażony w doktrynie, że „przepisy art. 31 i 33 k.r.o. pozwalają na wyciągnięcie wniosku, zgodnie z którym wszelkie wątpliwości dotyczące przynależności danego przedmiotu do majątku wspólnego, czy też do majątku osobistego małżonka, powinny zostać rozstrzygane na korzyść tego pierwszego. O ile ustawodawca w sposób wyczerpujący określił składniki majątku osobistego każdego z małżonków, o tyle w przypadku majątku wspólnego określił tylko niektóre jego składniki, posługując się ogólną regułą, zgodnie z którą w skład majątku wspólnego wchodziły przedmioty nabyte w czasie trwania wspólności przez jednego małżonka lub też oboje małżonków”³⁰.

24. Status właściciela przedsiębiorstwa w spadku może uzyskać także nabywca udziału w przedsiębiorstwie w spadku. Dzięki temu zbycie udziału w przedsiębiorstwie nie będzie niweczyło możliwości korzystania z instytucji zarządu sukcesyjnego.
25. Po śmierci przedsiębiorcy współwłaściele przedsiębiorstwa w spadku wymienieni w art. 3 u.z.s. w pkt 1 i 2 mogą dokonać jego zbycia w całości lub zbycia udziałów w nim. Wówczas bezpośredni nabywca przedsiębiorstwa w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku również uzyska status właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Stanowi o tym pkt 3 komentowanego artykułu.
26. Jednocześnie trzeba zaznaczyć, że nie jest to nabywca przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w takim przedsiębiorstwie, który nabywa je od zarządcy sukcesyjnego. Również bowiem zarządca sukcesyjny za zgodą wszystkich właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, a w przypadku braku takiej zgody – za zezwoleniem sądu, może dokonać zbycia przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w nim na podstawie art. 25 w zw. z art. 22 ust. 2 u.z.s. Nabywca taki nie nabędzie jednak ani przedsiębiorstwa w spadku, ani udziałów w nim od właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Należy zauważyć, że art. 25 u.z.s. dotyczący możliwości zbycia przedsiębiorstwa

³⁰ Por. G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, LEX 2019, art. 31, nt 12.

w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku zamieszczony został w rozdziale 4 ustawy o zarządzie sukcesyjnym, regulującym zasady ogólne wykonywania zarządu sukcesyjnego, który wykonywany jest przez zarządcę sukcesyjnego. Ponadto zgodnie z art. 21 ust. 1 u.z.s. zarządca sukcesyjny działa w imieniu własnym, na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Skoro przedsiębiorstwo w spadku zgodnie z art. 2 ust. 1 u.z.s. obejmuje składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące mienie przedsiębiorcy w chwili jego śmierci, a niekiedy także jego małżonka (art. 2 ust. 2 u.z.s.), to może być ono przedmiotem obrotu. Wobec tego wydaje się, że zarządca sukcesyjny za zgodą wszystkich właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, a w przypadku braku takiej zgody – za zezwoleniem sądu, będzie mógł dokonać zbycia przedsiębiorstwa w spadku w całości albo udziału w takim przedsiębiorstwie w spadku, gdyż będzie to czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu. Należy także zauważyć, że art. 3 pkt 3 u.z.s. mówi o nabyciu przedsiębiorstwa w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od osoby, o której mowa w pkt 1 lub 2, podczas gdy takiego zastrzeżenia nie poczyniono w art. 25 u.z.s.

27. Z uregulowań ustawy o zarządzie sukcesyjnym wynika, że zarówno samo przedsiębiorstwo w spadku, jak i udział w nim mogą być przedmiotem obrotu. Świadczy o tym m.in. zapis art. 3 pkt 3 u.z.s., jak również art. 25 u.z.s., zgodnie z którym w okresie zarządu sukcesyjnego zbycie przedsiębiorstwa w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku wymaga zachowania formy aktu notarialnego. Jednocześnie jednak w pkt 3 komentowanego artykułu wprowadzono zastrzeżenie, iż tylko bezpośredni nabywca przedsiębiorstwa w spadku albo udział w przedsiębiorstwie w spadku od osób wymienionych w pkt 1 i 2 tego artykułu uzyskuje status właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Dotyczy to zatem wyłącznie nabycia przedsiębiorstwa w spadku albo udział w przedsiębiorstwie w spadku bezpośrednio od osób będących spadkobiercami ustawowymi lub testamentowymi zmarłego przedsiębiorcy lub od zapisobiercy windykacyjnego przedsiębiorstwa albo udział w przedsiębiorstwie lub od małżonka przedsiębiorcy, w przypadku gdy w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. Przytoczone uregulowania potwierdzają, że nabywca udziału

w przedsiębiorstwie w spadku może dokonywać jego dalszego zbycia. W sytuacji jednak, gdy nabywca uzyska prawo własności całego przedsiębiorstwa w spadku, nie może już dokonać zbycia udziału w nim jako właściciel przedsiębiorstwa w spadku. W przypadku bowiem, gdy jedna osoba, w tym spółka kapitałowa albo osobowa, do której wniesiono przedsiębiorstwo w spadku tytułem wkładu, uzyska wszystkie udziały w nim, dojdzie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.z.s. do wygaśnięcia zarządu sukcesyjnego i tym samym przedsiębiorstwo w spadku zakończy swój byt. Sytuacja komplikuje się jednak, gdy nabywca udziału w przedsiębiorstwie w spadku dokona dalszego zbycia tego udziału, ponieważ zastrzeżenie dotyczące bezpośrednio nabycia udziału od jednego z właścicieli przedsiębiorstwa w spadku spośród wymienionych w art. 3 pkt 1 i 2 u.z.s. powoduje, że taki dalszy nabywca nie uzyskuje już statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Jednocześnie takie dalsze (następcze) zbycie udziału w przedsiębiorstwie w spadku nie będzie niweczyło możliwości korzystania z instytucji zarządu sukcesyjnego. Wydaje się także, że nie spowoduje to trudności z samym obliczaniem większości udziału w przedsiębiorstwie w spadku dla niektórych czynności kwalifikowanych, takich jak powołanie i odwołanie zarządcy sukcesyjnego (art. 12 ust. 3 u.z.s. – przysługiwanie więcej niż 85/100 udziałów w przedsiębiorstwie w spadku do jego powołania i art. 55 ust. 2 – przysługiwanie więcej niż 1/2 udziałów w przedsiębiorstwie w spadku do jego odwołania). Przepisy te nie nawiązują do posiadania statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku. Jednakże wydaje się, że samo posiadanie statusu „udziałowca” w przedsiębiorstwie w spadku nie może być wystarczające do uczestniczenia w tych czynnościach przez dalszego nabywcę udziału w przedsiębiorstwie w spadku. Z unormowania zawartego w art. 12 ust. 2 u.z.s. wprost wynika, że po uprawomocnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowaniu aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego zarządcę sukcesyjnego może powołać wyłącznie właściciel przedsiębiorstwa w spadku. Skoro kolejny nabywca udziału w przedsiębiorstwie w spadku nie może uzyskać statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku, to tym samym nie będzie mógł uczestniczyć ani w powołaniu zarządcy, ani w jego odwołaniu, gdyż z mocy art. 55 ust. 1 u.z.s. do odwołania zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy odpowiednie zastosowanie znajduje m.in. art. 12 ust. 2 u.z.s. Ponadto w przypadku

dokonywania przez zarządcę sukcesyjnego czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu zgodnie z art. 22 ust. 2 u.z.s. konieczna jest zgoda wszystkich właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, i to niezależnie od wielkości posiadanych łącznie udziałów w przedsiębiorstwie w spadku. Może to prowadzić do paradoksalnej sytuacji, w której osoby nieposiadające większości udziałów będą miały wyłączne prawo do udzielenia zgody na dokonanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, skoro dalszy nabywca lub nabywcy od osób wskazanych w art. 3 pkt 3 u.z.s. nie mogą uzyskać statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku.

28. Podzielić należy opinię, że brak uregulowania w ustawie o zarządzie sukcesyjnym kwestii związanych z następczym (kolejnym) nabyciem udziału w przedsiębiorstwie w spadku jest jej poważnym mankamentem i rodzi pewne komplikacje. Jak trafnie stwierdzono, także w przypadku gdy nabywca będący osobą fizyczną, o której mowa w art. 3 pkt 3 u.z.s., umrze, jej następcom prawnym nie będzie przysługiwał przymiot właściciela przedsiębiorstwa w spadku w rozumieniu tej ustawy, choć niewątpliwie będą oni posiadali udziały w przedsiębiorstwie w spadku. Dalszą konsekwencją jest to, że czynności prawne zarządcy sukcesyjnego będą wywoływały bezpośredni skutek jedynie w sferze prawnej części osób posiadających udział w przedsiębiorstwie w spadku, gdyż z mocy art. 21 ust. 1 u.z.s. zarządca sukcesyjny działa w imieniu własnym, ale na rachunek właściciela przedsiębiorstwa w spadku. W ustawie o zarządzie sukcesyjnym brak jest zatem wskazania, na ile takie następcze nabycie udziału w przedsiębiorstwie w spadku objętym zarządem sukcesyjnym wpływa na sam zarząd sukcesyjny oraz czynności zarządcy sukcesyjnego³¹. Z podanych wyżej powodów nie budzi wątpliwości pogląd, że czynności prawne dokonane przez zarządcę sukcesyjnego we własnym imieniu, w granicach umocowania, wywołują skutki prawne bezpośrednio w sferze prawnej właściciela przedsiębiorstwa w spadku³². Nie można jednak zgodzić się ze stanowiskiem, że składniki nabyte przez zarządcę sukcesyjnego wejdą do majątku każdego z następców prawnych przedsiębiorcy lub małżonka przedsiębiorcy³³.

³¹ Por. D. Celiński, *Stosowanie w praktyce notarialnej przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej – zagadnienia wybrane*, Rej. 2019/5, s. 34.

³² Por. K. Kopaczynska-Pieczniak, *Status...*, s. 8.

³³ Por. J. Bieluk, *Ustawa...*, art. 2, nb 5.

29. Rozwiązanie przyjęte w pkt 3 komentowanego artykułu, jak się zdaje, ma za zadanie przeciwdziałanie wielokrotnemu zbywaniu i tym samym rozpraszaniu udziałów w przedsiębiorstwie w spadku. Wobec tego należy przyjąć, że powinno ono powstrzymywać właścicieli przedsiębiorstwa w spadku w okresie trwania zarządu sukcesyjnego od wielokrotnego zbywania udziałów w nim, a tym samym przyczyni się raczej do ograniczenia obrotu przedsiębiorstwem w spadku, pomimo formalnych możliwości następczego zbywania jego udziałów. Takie ukształtowanie kręgu właścicieli przedsiębiorstwa w spadku rodzi jednak niebezpieczeństwo, że wpływ na sposób zarządzania przedsiębiorstwem w spadku mogą uzyskać w skrajnych przypadkach osoby, które – posiadając status właściciela przedsiębiorstwa w spadku – nie będą dysponowały nawet większością jego udziałów. Podzielić zatem należy wyrażony w literaturze pogląd, że *de lege ferenda* trzeba postulować doprecyzowanie regulacji ustawy o zarządzie sukcesyjnym w zakresie następczego nabycia udziału w przedsiębiorstwie w spadku objętym zarządem sukcesyjnym³⁴.
30. Należy zauważyć, że zależnie od tytułu, z którego właściciel przedsiębiorstwa w spadku wywodzi swoje uprawnienia, może w określonych sytuacjach potrzebować lub też nie potrzebować zgody innych osób na dokonanie czynności zbycia przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w takim przedsiębiorstwie. Wydaje się, że małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, oraz zapisobierca windykacyjny nie są skrupowani co do możliwości rozporządzenia i tym samym zbycia swojego udziału w przedsiębiorstwie w spadku. Jednakże bardziej skomplikowana jest sytuacja prawna spadkobiercy. Zgodnie z art. 1036 k.c. spadkobierca może za zgodą pozostałych spadkobierców rozporządzić udziałem w przedmiocie należącym do spadku. W braku zgody któregośkolwiek z pozostałych spadkobierców rozporządzenie jest bezskuteczne o tyle, o ile naruszałoby uprawnienia przysługujące temu spadkobiercy na podstawie przepisów o dziale spadku. Jak wskazano w doktrynie, „udziałowy charakter wspólności majątku spadkowe- go powoduje, że określony ułamkiem udział dotyczy zarówno spadku

³⁴ Por. D. Celiński, *Stosowanie...*, s. 35.

w całości, jak i poszczególnych przedmiotów majątkowych wchodzących w jego skład. Tak więc spadkobierca posiada udział zarówno w spadku, jak i jego konkretnych składnikach. Swoimi prawami wynikającymi ze wspólności może dysponować albo w całości rozporządzając udziałem w spadku lub częścią tego udziału (art. 1051 k.c.), albo też udziałem w przedmiocie majątkowym należącym do spadku. Komentowany przepis dotyczy tego ostatniego zagadnienia. O ile jednak rozporządzenie udziałem w spadku (podobnie jak zbycie udziału we współwłasności) jest swobodne, o tyle rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku zasadniczo jest uzależnione od zgody pozostałych spadkobierców³⁵. Pamiętać należy, że udział właściciela w przedsiębiorstwie w spadku nie jest udziałem w przedmiocie należącym do spadku. Przedsiębiorstwo w spadku jest bowiem masą majątkową obejmującą składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, stanowiące jego mienie w chwili jego śmierci. Dodatkowo sytuację komplikuje fakt, że w skład przedsiębiorstwa w spadku wchodzi także składniki niematerialne i materialne, przeznaczone do wykonywania działalności gospodarczej, nabyte przez zarządcę sukcesyjnego albo na podstawie czynności dokonywanych przez osobę uprawnioną do dokonywania czynności zachowawczych, o których mowa w art. 13 u.z.s. Jednakże zbycie udziału w jakimkolwiek przedmiocie należącym do spadku może rzutować na sytuację pozostałych spadkobierców. Tym samym udział w przedsiębiorstwie w spadku nie traci związku ze spadkiem i nie jest jednocześnie udziałem w spadku. Wydaje się zatem, że spadkobierca będący właścicielem przedsiębiorstwa w spadku powinien uzyskać zgodę na zbycie udziału w nim. Jak określono w doktrynie, jeżeli tego rodzaju czynność zbycia jako rozporządzająca ma być zawarta w akcie notarialnym, notariusz nie może uzależniać jej dokonania od przedstawienia oświadczeń pozostałych spadkobierców. Powinien jednak pouczyć nabywcę o skutkach prawnych wynikających z art. 1036 k.c.³⁶ Mając wobec tego na uwadze zapis art. 25 u.z.s., zgodnie z którym w okresie zarządu sukcesyjnego zbycie przedsiębiorstwa

³⁵ Por. P. Zdanikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. VI, *Spadki*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX 2019, art. 1036, nt 1.

³⁶ Por. P. Zdanikowski [w:] *Kodeks cywilny...*, t. VI, red. M. Fras, M. Habdas, art. 1036, nt 8.

w spadku albo udziału w przedsiębiorstwie w spadku wymaga zachowania formy aktu notarialnego, należy uznać, że notariusz będzie mógł sporządzić stosowny akt notarialny bez przedstawienia oświadczeń pozostałych spadkobierców, a jedynie powinien pouczyć nabywcę o skutkach prawnych wynikających z bezskuteczności tej czynności w stosunku do jednego ze współspadkobierców lub niektórych spośród nich. Należy przyjąć, że w sytuacji, gdy jeden ze spadkobierców, z przekroczeniem przysługujących mu uprawnień, przeniesie na rzecz osoby trzeciej udział we własności przedsiębiorstwa w spadku, które jednocześnie należy do spadku, inny współspadkobierca ma jedynie interes prawny w ustaleniu, że umowa taka nie jest względem niego skuteczna w zakresie przysługujących mu praw spadkowych (por. podobnie co do zbycia nieruchomości należącej do spadku SN w wyroku z 23.08.1974 r., III CRN 168/74, OSNC 1975/7–8, poz. 114). Zbycie przedsiębiorstwa w spadku albo udziału w tym przedsiębiorstwie, o którym mowa w przepisie art. 3 pkt 3 u.z.s., i odpowiadające mu nabycie to będzie najczęściej rozporządzenie właściciela przedsiębiorstwa w spadku polegające na sprzedaży lub darowiźnie. W praktyce trudno wyobrazić sobie umowę zamiany, choć nie można takiej ewentualności wykluczyć. Z unormowania tego wynika także, że przedsiębiorstwo w spadku albo udziały w tym przedsiębiorstwie mogą stać się przedmiotem aportu (wkładu) do osoby prawnej albo jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c. W praktyce będzie to dotyczyło wkładu do spółek prawa handlowego, w tym kapitałowych (osób prawnych) oraz osobowych (jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną). Będą to spółki posiadające osobowość prawną: z ograniczoną odpowiedzialnością oraz akcyjna. Jeżeli chodzi o spółki osobowe, to zdolność prawną przyznaje im art. 8 § 1 k.s.h., zgodnie z którym spółka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana. Będą to następujące spółki: jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna. *A contrario* zdaje się wynikać z tego unormowania, że przedsiębiorstwo w spadku albo udział w tym przedsiębiorstwie mogą stać się również przedmiotem wkładu do spółki cywilnej, lecz spółka taka, jako pozbawiona zdolności prawnej, nie uzyska statusu właściciela przedsiębiorstwa w spadku.

31. Przedsiębiorstwo w spadku może być przedmiotem obrotu zarówno w całości, jak i w częściach, czyli zbyciu mogą podlegać także udziały w nim przysługujące poszczególnym właścicielom przedsiębiorstwa w spadku. Przedmiotem wkładu do spółki prawa handlowego mogą być zatem wszystkie lub jedynie część udziałów. Można także wyobrazić sobie sytuację, w której wszyscy właściciele przedsiębiorstwa w spadku wniosą swoje udziały do nowo zawiązanej spółki kapitałowej lub osobowej, a kwestie związane z wzajemnymi rozliczeniami czy działem spadku przełożą na okres późniejszy.
32. Trzeba pamiętać, że koncentracja wszystkich udziałów przedsiębiorstwa w spadku przez jednego nabywcę, w tym przez spółkę, do której wniesiono wszystkie jej udziały, powoduje wygaśnięcie zarządu sukcesyjnego na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.z.s. Zgodnie z tym unormowaniem zarząd sukcesyjny wygasa z dniem nabycia przedsiębiorstwa w spadku w całości przez jedną osobę, o której mowa w art. 3 pkt 3 u.z.s. Oznacza to także zakończenie bytu przedsiębiorstwa w spadku, którego działalność od tej pory może być już kontynuowana wyłącznie na imię i rachunek nabywcy. Nie podlega także od tej chwili restrykcjom czasowym związanym z maksymalnym czasem trwania zarządu sukcesyjnego, gdyż nie będzie już w tej formie zarządzana.
33. Przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie do udziału małżonka w przedsiębiorstwie w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału małżonka przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG, co wynika z art. 60a ust. 2 u.z.s. Szerzej na ten temat w komentarzu do art. 60a.

Art. 4. [Wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku]

Wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku ustala się według wielkości udziałów spadkowych lub udziałów we współwłasności przedsiębiorstwa.

1. Jak już stwierdzono w komentarzu do art. 3, przedsiębiorstwo w spadku może mieć wielu właścicieli. Ich prawa do przedsiębiorstwa w spadku określa się wówczas ułamkiem zwykłym. Jak zauważono w literaturze,

użycie w treści komentowanego przepisu alternatywy nierozłącznej (spójnika „lub”) oznacza, że „może dojść do sytuacji, gdy wielkość udziałów w przedsiębiorstwie ustala się według wielkości udziałów spadkowych i według udziałów we współwłasności przedsiębiorstwa”³⁷. Pierwsza z sytuacji zachodzi wówczas, gdy właścicielami przedsiębiorstwa w spadku są jedynie osoby wskazane w art. 3 pkt 1 u.z.s., czyli wywodzące swoje prawa do przedsiębiorstwa w spadku z dziedziczenia. Druga może zajść wtedy, gdy oprócz osób wywodzących ze spadkobrania swoje prawa do przedsiębiorstwa w spadku właścicielem przedsiębiorstwa w spadku jest także małżonek przedsiębiorcy, jeżeli w chwili śmierci przedsiębiorcy przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. stanowiło w całości mienie przedsiębiorcy i jego małżonka. W takim przypadku uzyskuje on również status właściciela przedsiębiorstwa w spadku na podstawie art. 3 pkt 2 u.z.s., gdyż przysługuje mu udział w przedsiębiorstwie w spadku. Z kolei osoby wskazane w pkt 3 art. 3 u.z.s., czyli nabywcy przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w nim, zawsze będą wywodzili swoje prawa od osób wymienionych w pkt 1 i 2. Również w ich przypadku wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku będzie ustalana według wielkości udziałów spadkowych zbywców, które po stronie nabywców stanowić będą ich udziały we współwłasności przedsiębiorstwa.

2. W przypadku gdy przedsiębiorstwo przed śmiercią przedsiębiorcy stanowiło wspólność majątkową, regułą jest, że udział każdego małżonka w przedsiębiorstwie wynosić będzie z chwilą śmierci jednego z nich 1/2. Wynika to z unormowania art. 43 k.r.o., zgodnie z którym oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Przepis ten odnosi się do okresu po ustaniu wspólności, kiedy nie ma już majątku wspólnego, a udziały przybierają postać ułamków o wartościach co do zasady liczbowo równych³⁸.
3. Wielkość posiadanego przez właściciela przedsiębiorstwa w spadku udziału rzutować będzie na jego wpływ na losy firmy, przede wszystkim te związane z kontynuowaniem prowadzenia działalności gospodarczej.

³⁷ Por. J. Bieluk, *Ustawa...*, s. 25, nb 1.

³⁸ Por. wyrok NSA z 13.12.2016 r., II FSK 3003/14, LEX nr 2164332.

Wielkość udziału przekłada się także bezpośrednio na możliwość powoływania danej osoby do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego i jej odwołania (odpowiednio art. 12 ust. 3 u.z.s. oraz art. 55 ust. 2 u.z.s.), gdyż w obu przypadkach wymagana jest określona większość udziału w przedsiębiorstwie w spadku do dokonania tych czynności (odpowiednio ponad 85/100 i więcej niż 1/2).

4. Wynika z tego silna pozycja małżonka zmarłego przedsiębiorcy wśród właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Ponadto ulega ona jeszcze większemu wzmocnieniu, jeżeli posiada on udziały zarówno z tytułu współwłasności, jak i z tytułu spadkobrania. W praktyce bez jego zgody nie będą mogły zapadać żadne decyzje dotyczące dalszych losów przedsiębiorstwa w spadku, w tym powołania i odwołania zarządcy sukcesyjnego. W literaturze stwierdzono nawet, że jest to na gruncie ustawy o zarządzie sukcesyjnym wyraz realizacji zasady ochrony małżonka³⁹.
5. Komentowany przepis wymaga każdorazowo precyzyjnego określenia i obliczenia udziału każdego właściciela w przedsiębiorstwie w spadku, gdyż nie ustanowiono w nim żadnego domniemania co do równości udziałów, jak np. w przypadku udziałów współwłaścicieli we współwłasności rzeczy z art. 197 k.c.
6. Przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie do udziału małżonka w przedsiębiorstwie w zakresie tymczasowego wykonywania praw z udziału małżonka przedsiębiorcy wpisanego do CEIDG, co wynika z art. 60a ust. 2 u.z.s.

Art. 5. [Zakres stosowania przepisów o wykonywaniu działalności gospodarczej do prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku]

W zakresie nieuregulowanym w ustawie do prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku przez zarządcę sukcesyjnego oraz dokonywania czynności, o których mowa w art. 13, przez osobę, o której mowa w art. 14,

³⁹ Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 47.

jeżeli dokonała ona zgłoszenia o kontynuowaniu prowadzenia przedsiębiorstwa, o którym mowa w art. 12 ust. 1c ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz. U. z 2020 r. poz. 170), stosuje się odpowiednio przepisy o wykonywaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę.

1. Regulacja powyższa *de facto* przyznaje status przedsiębiorcy masie majątkowej, jaką jest przedsiębiorstwo w spadku. Należy zauważyć, że komentowany przepis odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów o wykonywaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, a nie jedynie do podstawowego dla przedsiębiorców aktu prawnego, jakim jest Prawo przedsiębiorców.
2. Podzielić należy pogląd, że termin, którym posłużono się w tym przepisie, a mianowicie „prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku”, użyty został w szerokim znaczeniu. Należy wobec tego rozumieć go „jako prowadzenie działalności gospodarczej z wykorzystaniem przedsiębiorstwa w spadku”. W tym ujęciu pojęcie „przedsiębiorstwo” występuje więc w znaczeniu funkcjonalno-przedmiotowym. Szeroko rozumiane „prowadzenie przedsiębiorstwa w spadku” oznacza dokonywanie wszelkich czynności, jakie wiążą się z prowadzeniem takiej działalności, zarówno w sferze podejmowania decyzji, jak i występowania wobec osób trzecich⁴⁰.
3. Próba enumeratywnego wyliczenia, a nawet egzemplifikacji przepisów o wykonywaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, które znajdą odpowiednie zastosowanie, z uwagi na ich mnogość może być zawodna. Będą to zatem wszystkie regulacje odnoszące się do przedsiębiorcy, w tym dotyczące jego uprawnień i obowiązków zarówno na gruncie przepisów prawa publicznego, jak i prywatnego.
4. Na szczególną uwagę zasługują przepisy dotyczące decyzji związanych z przedsiębiorstwem w rozumieniu art. 1 pkt 3 u.z.s. Do nich też odniósł się w dużej mierze ustawodawca w rozdziale 12 u.z.s. dotyczącym zmian w przepisach ustaw dotyczących koncesji, zezwoleń, licencji oraz

⁴⁰ K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Status...*, s. 6.

pozwoleń. Pomimo, że przedsiębiorstwo w spadku nie uzyskało statusu jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., znajdują do niego odpowiednie zastosowanie przepisy działu III, tytułu II, księgi pierwszej Kodeksu cywilnego, tj. dotyczące przedsiębiorców i ich oznaczenia (art. 43¹–43¹⁰ k.c.). To zaś oznacza posiadanie przez przedsiębiorstwo w spadku statusu przedsiębiorcy w obrocie konsumenckim, o czym stanowi art. 22¹ k.c. Dalszą konsekwencją tego jest również konieczność odpowiedniego stosowania do przedsiębiorstwa w spadku przepisów o sprzedaży dokonywanej między przedsiębiorcami (np. art. 561 § 3 k.c., art. 563 § 1 k.c., czy art. 567 § 2 k.c.). Znajdą także odpowiednie zastosowanie do prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku przepisy dotyczące przedsiębiorcy w zakresie składania oferty w handlu elektronicznym z art. 66¹ k.c. czy miejsca spełnienia świadczenia przez przedsiębiorcę z art. 454¹ k.c.

5. Odpowiednie stosowanie przepisów o wykonywaniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę dotyczy całego okresu trwania przedsiębiorstwa w spadku, czyli od chwili śmierci przedsiębiorcy. Wprost wskazano w komentowanym przepisie, że dotyczy to także okresu, w którym nie ustanowiono jeszcze zarządu sukcesyjnego, ale dokonywane są czynności zachowawcze, o których mowa w art. 13 u.z.s., przez osobę uprawnioną do ich dokonywania, czyli tę, o której mowa w art. 14 u.z.s. W tym jednak przypadku warunkiem jest dokonanie przez tę osobę zgłoszenia do naczelnika urzędu skarbowego o kontynuowaniu prowadzenia przedsiębiorstwa, o którym mowa w art. 12 ust. 1c u.z.e.i.p. Zapis ten dotyczy przede wszystkim możliwości posługiwania się w okresie przejściowym NIP zmarłego przedsiębiorcy.

ROZDZIAŁ 2

Ustanowienie zarządu sukcesyjnego

Art. 6. [Warunki ustanowienia zarządu sukcesyjnego]

1. Do ustanowienia zarządu sukcesyjnego wymagane jest:
 - 1) powołanie zarządcy sukcesyjnego;
 - 2) wyrażenie zgody osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji;
 - 3) dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego.
 2. Zawieszenie działalności gospodarczej nie stanowi przeszkody do ustanowienia zarządu sukcesyjnego.
 3. Nie można ustanowić zarządu sukcesyjnego, jeżeli została ogłoszona upadłość przedsiębiorcy.
-
1. W rozdziale 2 kompleksowo uregulowano problematykę związaną z ustanowieniem zarządu sukcesyjnego i powołaniem osoby zarządcy sukcesyjnego oraz wymaganiami, jakie ustawodawca postawił wobec osób mogących pełnić tę funkcję. W przepisach tego rozdziału wyróżnia się dwa pojęcia, których nie należy mylić: ustanowienia zarządu sukcesyjnego i powołania zarządcy sukcesyjnego. W uproszczeniu z uregulowań tych wynika, że ustanowienie zarządu sukcesyjnego dotyczy problematyki możliwości objęcia i pełnienia tej funkcji przez określoną osobę fizyczną, a w zakresie czasowym dotyczy wyznaczenia początku wykonywania

zarządu sukcesyjnego. Z kolei powołanie związane jest z czynnościami dotyczącymi wskazania przez podmioty uprawnione¹ osoby fizycznej, której zarząd ma być powierzony.

2. Wobec tego ustawa o zarządzie sukcesyjnym rozróżnia dwie instytucje prawne: powołanie zarządcy sukcesyjnego oraz ustanowienie zarządu sukcesyjnego. Przedsiębiorca za życia może powoływać i odwoływać osobę zarządcy sukcesyjnego nawet kilka razy, ale zarząd sukcesyjny będzie ustanowiony tylko jeden raz z chwilą jego śmierci. Z kolei w przypadku gdy przedsiębiorca za życia nie powoła zarządcy sukcesyjnego lub powołanie stanie się bezskuteczne z przyczyn wskazanych w art. 7 ust. 2 u.z.s., zarząd sukcesyjny również będzie ustanowiony tylko raz². Nastąpi to po powołaniu osoby zarządcy sukcesyjnego przez podmioty wskazane w art. 12 ust. 1 i 2 u.z.s. i po jej wpisaniu do CEIDG. Jednakże samo powołanie danej osoby do pełnienia tej funkcji będzie mogło mieć miejsce więcej razy, np. w razie śmierci pierwotnie powołanego zarządcy sukcesyjnego, jego rezygnacji lub odwołania.
3. Podkreślenia wymaga, że tylko w trybie i na zasadach wskazanych w ustawie o zarządzie sukcesyjnym można powołać zarządcę sukcesyjnego. Nie jest to możliwe poprzez jakiegokolwiek zapisy testamentowe na wypadek śmierci, dokonane za życia przedsiębiorcy. Ewentualne wskazania co do takiej osoby w testamencie przedsiębiorcy mogą stanowić jedynie niewiążącą wskazówkę dla osób uprawnionych co do powołania tej osoby na funkcję zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy.
4. Przedsiębiorca może także na podstawie art. 986¹ k.c. powołać do zarządu majątkiem spadkowym, w tym jego zorganizowaną część lub oznaczonym składnikiem, wykonawcę testamentu, lecz osoba taka nie będzie

¹ Osobami tymi są: sam przedsiębiorca za życia bądź, po jego śmierci, małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, spadkobiercy albo zapisobierca windykacyjny przedsiębiorstwa w spadku, którzy przyjęli spadek, bądź po uprawnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowaniu aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego właściciel przedsiębiorstwa w spadku, czyli osoby wskazane w art. 3 u.z.s.

² Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 61–62.

miała uprawnień zarządcy sukcesyjnego wynikających z ustawy o zarządzie sukcesyjnym. Możliwe jest jednak powołanie tej samej osoby fizycznej przez przedsiębiorcę na zarządcę sukcesyjnego, który będzie zarządzał przedsiębiorstwem w spadku, oraz na wykonawcę testamentu, który będzie uprawniony do zarządu spadkiem poza tym szczególnym składnikiem majątkowym związanym z prowadzoną za życia przedsiębiorcy działalnością gospodarczą. Problematyki tej dotyczy wprost art. 24 u.z.s., który stanowi, że jeżeli został ustanowiony zarząd sukcesyjny, zarząd spadkiem sprawowany przez kuratora spadku albo wykonawcę testamentu nie obejmuje przedsiębiorstwa w spadku.

5. Odmienna od zarządu sukcesyjnego jest także instytucja zarządu tymczasowego jako zabezpieczenie spadku i funkcja zarządcy tymczasowego z art. 636 § 2, 3 i 4 k.p.c. Jak trafnie wskazano w literaturze, zarząd tymczasowy przedsiębiorstwem jako zabezpieczenie spadku z art. 636 § 3 k.p.c. oraz zarząd sukcesyjny przedsiębiorstwem w spadku mają całkowicie różne podstawy prawne, lecz oba mają czasowy charakter i podobną do spełnienia rolę – związaną z zarządem przedsiębiorstwem pozostawionym w spadku przez przedsiębiorcę³. Choć nie zostało to wyraźnie zapisane w żadnym przepisie, należy jednak przyjąć, że również w przypadku ustanowienia zarządu sukcesyjnego ewentualny zarząd spadkiem sprawowany przez zarządcę tymczasowego jako zabezpieczenie spadku nie może obejmować przedsiębiorstwa w spadku.
6. Artykuł 6 u.z.s. formułuje warunki konieczne, od których spełnienia uzależniona jest możliwość funkcjonowania w obrocie prawnym zarządu sukcesyjnego, czyli w rezultacie możliwość działania zarządcy sukcesyjnego w imieniu własnym i na rzecz przedsiębiorstwa w spadku (czyli jego właściciela lub właścicieli). Wyróżniono w nim trzy warunki: 1) powołanie zarządcy sukcesyjnego; 2) wyrażenie zgody osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji; 3) dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego. Wskazane warunki są jednocześnie kolejnymi etapami ustanowienia zarządu sukcesyjnego, gdyż muszą następować po sobie.

³ Por. P. Blajer, *Zarząd...*, s. 34.

7. Pierwszy z warunków, dotyczący powołania, znajduje swoje rozwinięcie w art. 9 u.z.s. (w sytuacji, gdy powołania dokonuje za życia przedsiębiorca) oraz w art. 12 u.z.s. (w sytuacji, gdy powołania dokonują po śmierci przedsiębiorcy jego małżonek albo spadkobiercy, albo zapisobierca windykacyjny bądź – po uprawomocnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowaniu aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego – właściciel przedsiębiorstwa w spadku). Dotyczy on zatem skorzystania ze swoich uprawnień przez osoby legitymowane czynnie do powołania zarządcy sukcesyjnego. Szerzej na ten temat w komentarzu do art. 9 i art. 12 u.z.s.
8. Drugi z warunków dotyczy oświadczenia woli osoby fizycznej, której podmiot uprawniony zamierza powierzyć funkcję zarządcy sukcesyjnego, wyrażającego zgodę na pełnienie tej funkcji w określonym przedsiębiorstwie po śmierci jego właściciela. Wynika z niego, że nie można na nikogo wbrew jego woli nałożyć obowiązku pełnienia tej funkcji. Ze względu na szeroki zakres uprawnień i obowiązków zarządcy sukcesyjnego dla bezpieczeństwa i pewności obrotu zgoda powinna być wyrażona w tej samej formie, która wymagana jest do powołania zarządcy (czyli forma pisemna pod rygorem nieważności, jeśli zarządcę powołuje przedsiębiorca – art. 9 ust. 2 u.z.s., oraz forma aktu notarialnego przybierającego postać protokołu sporządzanego przez notariusza w razie powołania zarządcy po śmierci przedsiębiorcy, co zdaje się wynikać z art. 12 ust. 8 u.z.s. oraz z art. 95zc § 1 pkt 5 pr. not.). Oświadczenie o powołaniu zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę oraz zgoda na pełnienie tej funkcji mogą być zawarte w jednym dokumencie. Z praktycznego punktu widzenia istotne jest, aby dane przedsiębiorcy i zarządcy sukcesyjnego pozwalały na ich identyfikację. Będą to zatem przede wszystkim, poza ich danymi personalnymi, numer PESEL i NIP przedsiębiorcy oraz numer PESEL zarządcy sukcesyjnego. Szczegółowe zapisy związane z formą wyrażenia zgody przez osobę powoływaną na zarządcę sukcesyjnego, gdy powołanie dokonywane jest po śmierci przedsiębiorcy, znalazły się poza zapisami ustawy o zarządzie sukcesyjnym i znajdują się w dziale II rozdziale 3c Prawa o notariacie (szerzej na ten temat komentarz do art. 67 u.z.s.). W szczególności przewidziano w art. 95zc § 1 pkt 5 pr. not., że w protokole powołania zarządcy sukcesyjnego zamieszcza się oświadczenie osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego o wyrażeniu zgody na

pełnienie tej funkcji. Z treści ostatniego z przepisów wynika, że zgoda taka może zostać wyrażona przez osobę, która ma być powołana na zarządcę sukcesyjnego, także wcześniej (*verba legis*: uprzednio) przed notariuszem do innego protokołu, czyli odrębnie od protokołu powołania zarządcy sporządzanego przez notariusza. Wymagana jest jednak w takim przypadku również forma aktu notarialnego, co wynika z art. 95zc § 2 pkt 3 pr. not.

9. Trafnie stwierdzono w literaturze, że osoba powołana na zarządcę sukcesyjnego musi wyrazić zgodę na pełnienie tej funkcji, wskazując na konkretnego przedsiębiorcę wpisanego do CEIDG. Nie może to być zgoda blankietowa na pełnienie w ogóle funkcji zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwem w spadku dowolnego przedsiębiorcy, złożona np. przez osobę zarobkowo, zawodowo bądź w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej trudniącą się zarządem sukcesyjnym. Ponadto zgoda taka może zostać cofnięta⁴. W przypadku powołania zarządcy sukcesyjnego za życia przedsiębiorcy może to nastąpić do chwili złożenia wniosku o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę. Po tej dacie zarządca sukcesyjny może tylko zrezygnować z pełnienia tej funkcji, składając przedsiębiorcy oświadczenie w formie pisemnej pod rygorem nieważności, co wynika z art. 52 u.z.s. W przypadku procedury powoływania zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy na podstawie art. 12 u.z.s. kandydat na zarządcę sukcesyjnego może cofnąć swoją uprzednią zgodę na pełnienie tej funkcji do chwili spisania protokołu powołania zarządcy sukcesyjnego na podstawie art. 95zc pr. not. Po spisaniu protokołu powołania zarządcy sukcesyjnego zarządca może jedynie złożyć przed notariuszem oświadczenie o rezygnacji z pełnienia tej funkcji, co wynika z art. 57 ust. 1 u.z.s. i art. 95zi pr. not.
10. Trzecim niezbędnym warunkiem jest dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego. W przypadku powołania zarządcy przez przedsiębiorcę wpis do CEIDG ma charakter jedynie deklaracyjny, a niejako „aktualizuje się” czy też nabiera mocy prawnej z chwilą śmierci przedsiębiorcy. Wynika z tego unormowania, że do tego czasu przedsiębiorca może w każdej chwili na mocy jednostronnej czynności, byleby tylko została ona złożona

⁴ Por. D. Celiński, *Czynności...*, s. 37.

jako oświadczenie w formie pisemnej pod rygorem nieważności, odwołać wcześniejsze powołanie danego zarządcy sukcesyjnego. Odwołanie wymaga także zgłoszenia do CEIDG. W przypadku gdy zarządca sukcesyjny zostaje powołany po śmierci przedsiębiorcy, wpis ten ma charakter konstytutywny, a zarząd sukcesyjny zostaje ustanowiony dopiero na skutek dokonania wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego. Ponadto w przypadku gdy powołanie dokonywane jest przez przedsiębiorcę za jego życia, możliwe jest także jednoczesne powołanie prokurenta z zastrzeżeniem, że stanie się on zarządcą sukcesyjnym, ale oczywiście nie wcześniej niż z chwilą śmierci przedsiębiorcy (art. 9 ust. 1 pkt 2 u.z.s.).

11. Zarządca sukcesyjny będzie mógł zostać powołany niezależnie od tego, czy przedsiębiorca przed śmiercią zawiesił działalność gospodarczą czy nie. Zasady zawieszania działalności gospodarczej uregulowane zostały w art. 22–24 pr. przed. Z tych ostatnich przepisów wynika, że jedynie przedsiębiorca, który nie zatrudnia pracowników, ma uprawnienie do zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej (albo przedsiębiorcy, którzy zatrudniają wyłącznie pracowników przebywających na urlopie macierzyńskim, urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopie wychowawczym lub urlopie rodzicielskim niełączących korzystania z urlopu rodzicielskiego z wykonywaniem pracy u pracodawcy udzielającego tego urlopu). Przedsiębiorca może zawiesić wykonywanie działalności gospodarczej wyłącznie na swój wniosek na okres od 30 dni do 24 miesięcy. Przedsiębiorcy mogą zawieszać oraz wznowiać wykonywanie działalności gospodarczej wielokrotnie⁵.
12. Zgodnie z ust. 3 komentowanego artykułu przeszkodą w ustanowieniu zarządu sukcesyjnego jest uprzednie, czyli poprzedzające chwilę śmierci przedsiębiorcy, ogłoszenie jego upadłości. Z kolei gdy ogłoszenie upadłości następuje już po ustanowieniu zarządu sukcesyjnego, zarząd sukcesyjny wygasa z dniem ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy *ex lege*, co wynika z art. 59 ust. 1 pkt 5 u.z.s. Okoliczność ta zresztą podlega wpisowi do CEIDG (art. 5 ust. 2 pkt 8 u.c.e.i.d.g.).

⁵ Por. M. Boryczka [w:] *Prawo przedsiębiorców. Komentarz*, red. A. Pietrzak, Warszawa 2019, art. 22, nt 1.

Art. 7. [Chwila ustanowienia zarządu sukcesyjnego]**1. Zarząd sukcesyjny zostaje ustanowiony z chwilą:**

- 1) śmierci przedsiębiorcy, w przypadku gdy przedsiębiorca złożył wniosek o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego powołanego na podstawie art. 9 ust. 1;
- 2) dokonania wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego powołanego na podstawie art. 12.

2. Przepisu ust. 1 pkt 1 nie stosuje się, jeżeli:

- 1) akt zgonu przedsiębiorcy nie zawiera daty zgonu;
- 2) chwila śmierci przedsiębiorcy została oznaczona w postanowieniu stwierdzającym zgon albo uznającym przedsiębiorcę za zmarłego.

1. W art. 7 uregulowano zagadnienia dotyczące początku, czyli momentu (*expressis verbis*: chwili), od którego możliwe jest wykonywanie zarządu sukcesyjnego. Nie jest to równoznaczne z chwilą uzyskania przez przedsiębiorstwo w spadku bytu prawnego, gdyż ta powstaje już w momencie śmierci przedsiębiorcy niezależnie od podjęcia pełnienia funkcji przez zarządcę sukcesyjnego, czyli ustanowienia zarządu sukcesyjnego z tą datą. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy przedsiębiorca nie powołał zarządcy sukcesyjnego albo nie złożył za życia wniosku o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego. W takim przypadku pomimo braku zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwo i tak uzyskuje status przedsiębiorstwa w spadku i mogą być podejmowane wobec niego np. tzw. czynności zachowawcze przez określone podmioty, do czego odnoszą się zapisy z rozdziału 3 u.z.s.
2. Uregulowanie z ust. 1 nawiązuje do „chwili” ustanowienia zarządu sukcesyjnego, przez co należy rozumieć ściśle określoną godzinę w danym dniu. Dotyczy to śmierci przedsiębiorcy czy też dokonania wpisu do CEIDG. Wynikać ona będzie z odpisu aktu zgonu (art. 95 ust. 1 pkt 4 p.a.s.c.⁶), jeśli zarządca sukcesyjny został skutecznie powołany przez przedsiębiorcę, lub wpisu (zamieszczenia) danych w systemie teleinformatycznym

⁶ Zgodnie z art. 95 ust. 1 pkt 4 p.a.s.c. akt zgonu zawiera datę, godzinę oraz miejsce zgonu albo – jeżeli nie są znane – datę, godzinę oraz miejsce znalezienia zwłok.

Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (art. 6 ust. 1 u.c.e.i.d.g.), gdy do jego powołania dochodzi po śmierci przedsiębiorcy.

3. Z unormowania z art. 7 ust. 1 pkt 2 u.z.s. wynika, że w przypadku powołania zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy przez podmioty wskazane w art. 12 ust. 1 (małżonek albo spadkobiercy, albo zapisobierca windykacyjny, którzy przyjęli spadek albo zapis windykacyjny) wpis do CEIDG ma charakter konstytutywny. Jeżeli wobec tego czynność materialno-techniczna wpisu do ewidencji ma charakter konstytutywny, a dokonanie wpisu realizuje cel CEIDG, jakim jest w tym przypadku ochrona bezpieczeństwa obrotu handlowego i praw szeroko rozumianych spadkobierców oraz osób trzecich, to wpis do rejestru zawierającego ewidencję przedsiębiorców będących osobami fizycznymi nie może być traktowany wyłącznie jako zwykła czynność materialno-techniczna. W tym przypadku wpis ma bowiem charakter samoistnej przesłanki materialnoprawnej warunkującej ustanowienie zarządcy sukcesyjnego, a tym samym doniosłe znaczenie prawne.
4. Wyłączenia dotyczące ustanowienia zarządcy sukcesyjnego powołanego przez przedsiębiorcę zawiera ust. 2 komentowanego artykułu. Wyłącza on stosowanie reguły z ust. 1 pkt 1 mówiącej, iż zarząd sukcesyjny zostaje ustanowiony z chwilą śmierci przedsiębiorcy, w przypadku gdy przedsiębiorca złożył wniosek o wpis do CEIDG jeszcze przed swoją śmiercią. Tym samym skuteczne powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę za jego życia nie spowoduje skutku w postaci ustanowienia zarządu sukcesyjnego z chwilą jego śmierci pomimo dopełnienia wszystkich warunków formalnych przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą.
5. Dotyczą one trzech przypadków, przy czym wraz z wystąpieniem każdego z nich z osobna wykluczone jest ustanowienie zarządcy powołanego jeszcze za życia przez przedsiębiorcę. Tym samym zniweczony zostanie skutek związany z powołaniem zarządcy sukcesyjnego osobiście przez przedsiębiorcę za jego życia zarówno co do powołanego w pierwszej kolejności, jak i co do tzw. zarządcy zapasowego, o którym stanowi art. 11 ust. 2 u.z.s.

6. Pierwszy przypadek dotyczy sytuacji, gdy akt zgonu przedsiębiorcy nie zawiera daty zgonu, czyli w praktyce zamiast daty zgonu w sporządzonym akcie zgonu podano datę znalezienia zwłok. Jest to sytuacja przewidziana w art. 95 ust. 1 pkt 4 *in fine* p.a.s.c., zgodnie z którym – jeżeli nie są znane data, godzina oraz miejsce zgonu – wpisuje się w akcie zgonu datę, godzinę oraz miejsce znalezienia zwłok. Dokumentem potwierdzającym tę okoliczność będzie zatem odpis aktu zgonu przedsiębiorcy.
7. Drugi dotyczy sytuacji, gdy zgon przedsiębiorcy stwierdzany jest w postanowieniu sądu powszechnego stwierdzającym zgon (tryb postępowania w tym przedmiocie regulują wyłącznie przepisy procesowe, choć dotyczące postępowania nieprocesowego – art. 535–538 k.p.c.). Jest to możliwe w sytuacji, gdy wystąpią kumulatywnie dwie przesłanki: nie sporządzono aktu zgonu oraz niewątpliwie nastąpiła śmierć danej osoby (art. 535 k.p.c.). Śmierć jest „niewątpliwa”, gdy okoliczności konkretnego wypadku uzasadniają pełne przekonanie o zgonie określonej osoby (np. istnieją świadkowie zgonu), a czas i miejsce zgonu są znane⁷.
8. Trzeci przypadek dotyczy sytuacji, gdy przedsiębiorca został uznany za zmarłego (regulują to przepisy prawa materialnego – art. 29–32 k.c. oraz procesowe – art. 526–534 k.p.c.). Unormowania te dotyczą uznania za zmarłego osoby zaginionej, czyli w istocie człowieka, o którym nie wiadomo, czy pozostaje nadal przy życiu⁸.
9. We wszystkich tych trzech przypadkach sporządzany jest akt zgonu danej osoby. Jednakże z zamieszczonych w nim adnotacji wynika, że dotyczy on znalezionych zwłok (art. 95 ust. 1 pkt 4 *in fine* p.a.s.c.), albo znajdują się w nim stwierdzenia, że został sporządzony na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu o stwierdzeniu zgonu albo uznaniu za zmarłego i zawiera dane obejmujące oznaczenie sądu wydającego orzeczenie w tym przedmiocie i sygnaturę akt sprawy sądowej (art. 95 ust. 5 p.a.s.c.). W rezultacie należy stwierdzić, że jeżeli w akcie zgonu podane są dane

⁷ J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. I, red. A. Jakubecki, LEX 2019, art. 535, nt 3.

⁸ Por. J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania...*, red. A. Jakubecki, art. 526, nt 1.

dotyczące znalezienia zwłok albo znajduje się w nim adnotacja, że w postępowaniu nieprocesowym prowadzonym przez sąd powszechny został stwierdzony zgon przedsiębiorcy, albo że przedsiębiorca został uznany za zmarłego, to nie może dojść do ustanowienia zarządu sukcesyjnego na podstawie powołania dokonanego przez przedsiębiorcę za jego życia, gdyż nie może dochodzić do ustanowienia zarządu sukcesyjnego z chwilą ustalaną na podstawie domniemań faktycznych i prawnych. Brak tych regulacji powodowałby stan niepewności co do chwili, od której zarządca sukcesyjny ma lub miał pełnić swoje obowiązki. Nie byłoby także wiadome, od jakiej chwili mamy do czynienia z przedsiębiorstwem w spadku.

10. Powyższe okoliczności nie wykluczają jednak powołania zarządcy sukcesyjnego na zasadach określonych w art. 12 u.z.s., czyli przez małżonka przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, spadkobierców albo zapisobiercę windykacyjnego, którzy przyjęli spadek albo zapis windykacyjny, bądź właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Konieczne jest jednak zachowanie terminu powołania z art. 12 ust. 10 zdanie drugie u.z.s., czyli dwóch miesięcy od dnia znalezienia zwłok przedsiębiorcy albo uprawomocnienia się postanowienia stwierdzającego jego zgon.

Art. 8. [Wymagania wobec osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego]

1. Na zarządcę sukcesyjnego może być powołana osoba fizyczna, która ma pełną zdolność do czynności prawnych.

2. Nie może pełnić funkcji zarządcy sukcesyjnego osoba, wobec której prawomocnie orzeczono:

- 1) zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, o którym mowa w art. 373 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1228), lub
- 2) środek karny albo środek zabezpieczający w postaci zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej, obejmującego działalność gospodarczą wykonywaną przez przedsiębiorcę lub działalność gospodarczą w zakresie zarządu majątkiem.

1. Mając na uwadze dość szeroki zakres uprawnień, a także obowiązków zarządcy sukcesyjnego, jak również bezpieczeństwo i pewność obrotu, ustawodawca sformułował kilka warunków, którym musi odpowiadać osoba pełniąca tę funkcję. Przede wszystkim funkcja ta może być pełniona wyłącznie przez osobę fizyczną. Osoba ta może być zarządcą sukcesyjnym, jeżeli ma pełną zdolność do czynności prawnych, nie musi natomiast legitymować się żadnymi specjalnymi wiadomościami, wiedzą lub kwalifikacjami bądź wykształceniem. Nie ma poza tym wymogu, aby zarządca sukcesyjny sam był przedsiębiorcą. Nie musi on też profesjonalnie zajmować się zarządzaniem majątkiem lub przedsiębiorstwami. Do objęcia tej funkcji nie jest potrzebna żadna licencja, certyfikat, wpis na jakąkolwiek urzędową listę czy decyzja administracyjna stwierdzająca posiadanie określonych uprawnień.
2. Zarządcą sukcesyjnym nie może być osoba prawna, gdyż zwrot legislacyjny „może być powołana osoba fizyczna” wskazuje, że stanowi on regulację o charakterze wyczerpującym, wykluczającą inne podmioty. Jak wskazano w literaturze, „stosunek prawny będący podstawą przysługiwania statusu zarządcy sukcesyjnego należy uznać za oparty na szczególnym zaufaniu wobec osoby zarządcy. Z tego względu wyłączona została możliwość pełnienia zarządu przez inne podmioty prawa, czyli osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną”⁹.
3. Nie ma jednak przeszkód, aby działalność polegającą na świadczeniu profesjonalnych usług zarządu majątkiem kilka osób wykonywało wspólnie, np. w formie spółki cywilnej lub prawa handlowego. W takim przypadku zarządcą sukcesyjnym nie będzie jednak spółka, lecz ten ze współników czy pracowników podmiotu profesjonalnego, którego uprawniona osoba lub osoby powołają na zarządcę sukcesyjnego¹⁰.

⁹ Por. K. Kopaczynska-Pieczniak, *Status...*, s. 5.

¹⁰ Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Sukcesja firm jednoosobowych. Ustawa o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej. Praktyczny poradnik*, <https://www.gov.pl/web/rozwoj/sukcesja-firm-jednoosobowych> (dostęp: 13.10.2020 r.).

4. Kwestię pełnej zdolności do czynności prawnych zarządcy sukcesyjnego oceniać należy na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 11–16 k.c.). Z unormowań tych wynika, że może to być osoba pełnoletnia, która nie została ubezwłasnowolniona całkowicie lub częściowo. Podkreślenia wymaga, że ust. 1 komentowanego artykułu dotyczy powołania zarządcy sukcesyjnego, a nie ustanowienia zarządu sukcesyjnego. Wynika z tego, że kandydat na zarządcę sukcesyjnego musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych już w chwili powołania, co powoduje, że nie może to być m.in. osoba małoletnia, czyli np. niepełnoletnie dziecko lub dalszy zstępny przedsiębiorcy. Regulacja ta dotyczy także możliwości powołania tzw. zarządcy zapasowego, o którym stanowi art. 11 ust. 2 u.z.s.
5. W literaturze trafnie wskazano jednak na możliwość uczynienia przez przedsiębiorcę zapisu windykacyjnego przedsiębiorstwa na rzecz małoletniego dziecka, gdyż nie ma w tym przypadku żadnych ograniczeń związanych z wiekiem czy zdolnością do czynności prawnych oraz powołaniem na stanowisko¹¹.
6. Może to być także osoba spokrewniona czy to z przedsiębiorcą, który prowadził działalność gospodarczą do chwili śmierci, czy to z jego małżonkiem, spadkobiercą, zapisobiercą windykacyjnym bądź którymkolwiek z właścicieli przedsiębiorstwa w spadku. Funkcja ta może zostać powierzona także pracownikowi przedsiębiorcy bądź osobie zatrudnionej na innej podstawie prawnej w przedsiębiorstwie (np. zleceniobiorcy, menedżerowi zatrudnionemu na mocy kontraktu) bądź prokurentowi czy też pełnomocnikowi przedsiębiorcy. W przypadku prokurenta istnieje także szczególna możliwość powołania go jako przyszłego zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę, o czym szczegółowo w komentarzu do art. 9 u.z.s.
7. Może nim zostać także sam właściciel przedsiębiorstwa w spadku, w tym małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, spadkobiercy albo zapisobiercy windykacyjni przedsiębiorstwa w spadku. Dotyczy to zarówno sytuacji, gdy powołanie jest dokonywane przez przedsiębiorcę za jego życia, jak i sytuacji, gdy uczynią to

¹¹ Por. P. Blajer, *Ustanowienie przez przedsiębiorcę zapisu windykacyjnego*, Warszawa 2016, s. 49.

właściciele lub współwłaściciele przedsiębiorstwa w spadku po śmierci przedsiębiorcy.

8. W ust. 2 sformułowano enumeratywny katalog negatywnych przesłanek, których zaistnienie wyklucza możliwość pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego przez daną osobę fizyczną. Wystąpienie którejkolwiek z nich wyklucza daną osobę fizyczną z możliwości pełnienia tej funkcji. Z przepisów ustawy o zarządzie sukcesyjnym wynika zatem, że jej wystąpienie także w sytuacji, gdy do powołania doszło za życia przedsiębiorcy i przed jego śmiercią prawomocnie orzeczono wobec przyszłego zarządcy sukcesyjnego wskazany w ust. 2 zakaz lub środek krany, skutkuje brakiem możliwości ustanowienia danej osoby zarządcą sukcesyjnym. Z kolei w sytuacji, gdy dany zarządca sukcesyjny rozpoczął już pełnić swoją funkcję, prawomocne orzeczenie wobec niego wskazanego zakazu lub środka karnego powoduje utratę możliwości wykonywania przez niego funkcji zarządcy sukcesyjnego (art. 11 ust. 2 i ust. 3 oraz art. 53 pkt 5 u.z.s.).
9. Związane one są z prawomocnie orzeczonymi przez sądy wobec danej osoby fizycznej zakazami albo w postępowaniu upadłościowym, albo w postępowaniu karnym (w tym karnoskarbowym). Pierwszy dotyczy zakazu prowadzenia działalności gospodarczej orzeczonego przez sąd upadłościowy na mocy art. 373 ust. 1 pr. upadł. Może on zostać orzeczony na okres od jednego do dziesięciu lat w związku z niedopełnieniem obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości lub utrudnianiem postępowania upadłościowego. Może on zostać orzeczony także wobec dłużnika będącego osobą fizyczną, jeżeli jego niewypłacalność jest następstwem jego celowego działania lub rażącego niedbalstwa (art. 374 ust. 1 pr. upadł.), oraz wobec osób uprawnionych do reprezentowania przedsiębiorcy będącego osobą prawną albo spółką handlową niemającą osobowości prawnej oraz osób faktycznie zarządzających przedsiębiorstwem dłużnika, jeżeli niewypłacalność przedsiębiorcy lub pogorszenie jego sytuacji finansowej jest następstwem celowego działania lub rażącego niedbalstwa tych osób (art. 374 ust. 2 pr. upadł.).
10. Drugi z zakazów, dotyczący możliwości objęcia i wykonywania funkcji zarządcy sukcesyjnego, odnosi się do orzeczenia przez sąd środka karnego albo środka zabezpieczającego w postaci zakazu prowadzenia określonej

działalności gospodarczej, obejmującego działalność gospodarczą wykonywaną przez przedsiębiorcę lub działalność gospodarczą w zakresie zarządu majątkiem. Są to przede wszystkim zakazy orzekane na podstawie art. 41 § 2 k.k. Mogą być one orzekane w razie skazania za przestępstwo popełnione w związku z prowadzeniem takiej działalności, jeżeli dalsze jej prowadzenie zagraża istotnym dobrom chronionym prawem. Z kolei środki zabezpieczające są stosowane, gdy sprawca czynu dopuści się czynu zabronionego w stanie niepoczytalności (art. 99 § 1 i § 2 k.k.).

11. Oznacza to w praktyce, że nie ma przeszkód, aby osoba zarządcy sukcesyjnego została wcześniej prawomocnie skazana za przestępstwo umyślne, w tym za przestępstwo przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym, o ile nie orzeczono jednocześnie wobec niej środka karnego albo zabezpieczającego (w przypadku umorzenia postępowania karnego z powodu niepoczytalności sprawcy) w postaci zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej obejmującego działalność gospodarczą wykonywaną przez przedsiębiorcę lub działalność gospodarczą w zakresie zarządu majątkiem. Należy mieć wobec tego wątpliwości co do tak liberalnego podejścia ustawodawcy w kwestii niekaralności osoby zarządcy sukcesyjnego.
12. Brak spełnienia przesłanek z tego przepisu jest istotny od chwili śmierci przedsiębiorcy, tj. od momentu, gdy zarządca sukcesyjny rozpoczyna pełnienie swojej funkcji. Okoliczności te nie są weryfikowane na etapie wpisu zarządcy sukcesyjnego do CEIDG na podstawie wniosku przedsiębiorcy. Jeżeli natomiast zarządca sukcesyjny jest powoływany na mocy art. 12 u.z.s., konieczne jest złożenie przed notariuszem przez zarządcę sukcesyjnego, pod rygorem odpowiedzialności karnej, oświadczenia o braku orzeczonych wobec niego zakazów prowadzenia działalności gospodarczej, o których mowa w art. 8 ust. 2 u.z.s. (art. 12 ust. 8 u.z.s. oraz art. 95zc § 1 pkt 5 pr. not.).
13. Zgodnie z art. 52 i art. 57 ust. 1 u.z.s. zarządca sukcesyjny może w każdym czasie zrezygnować z pełnienia tej funkcji. Odwołania natomiast może dokonać przedsiębiorca jeszcze za życia, a także osoby powołujące zarządcę sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy, może to też nastąpić na mocy orzeczenia sądu (por. komentarz do art. 51–58 u.z.s.).

Art. 9. [Powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę]

1. Przedsiębiorca może powołać zarządcę sukcesyjnego w ten sposób, że:

- 1) wskaże określoną osobę do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego albo**
- 2) zastrzeże, że z chwilą jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym.**

2. Powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę oraz wyrażenie zgody osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji w przypadkach, o których mowa w ust. 1, wymagają zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

1. Komentowany przepis dotyczy trybu powoływania zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę za jego życia. Z uregulowań ustawy wynika, że w pierwszym rzędzie prawo ustanowienia zarządcy sukcesyjnego przysługuje przedsiębiorcy wpisanemu do CEIDG w drodze czynności prawnej na wypadek śmierci (*mortis causa*)¹². Tryb ten należy uznać za odformalizowany, gdyż wystarczające jest w tym przedmiocie jedynie oświadczenie woli o powołaniu złożone przez przedsiębiorcę i zgoda osoby, która ma pełnić tę funkcję, dokonane w zwykłej formie pisemnej. Następuje to wobec tego w drodze czynności prawnej przedsiębiorcy poprzez oświadczenie złożone na piśmie pod rygorem nieważności.
2. Ponieważ zarząd sukcesyjny wiąże się nie tylko z uprawnieniami, ale również z obowiązkami, także osoba powołana na zarządcę sukcesyjnego musi w formie pisemnej wyrazić zgodę na pełnienie tej funkcji. Dopiero wówczas można złożyć stosowny wniosek dotyczący powołania zarządcy sukcesyjnego poprzez zgłoszenie wpisu do CEIDG na podstawie art. 5 ust. 2 pkt 18 u.c.e.i.d.g. Zgoda taka może być wyrażona zarówno przed złożeniem oświadczenia przez przedsiębiorcę, w trakcie jego składania, a także w okresie późniejszym.

¹² K. Kosowska, *Status prawny, w tym podatkowy, przedsiębiorstwa w spadku oraz zarządcy sukcesyjnego. Wybrane problemy*, PP 2020/8, s. 49.

3. Do złożenia wniosku o zmianę wpisu w CEIDG obejmującą powołanie zarządcy uprawniony jest wyłącznie przedsiębiorca. Ustawa o zarządzie sukcesyjnym, jak również ustawa o CEIDG nie wprowadzają jednak terminu na dokonanie tej czynności ani nie obligują przedsiębiorcy do ujawnienia powołania zarządcy sukcesyjnego. W praktyce do decyzji samego przedsiębiorcy pozostawiono, czy po powołaniu zarządcy sukcesyjnego zostanie złożony wniosek do CEIDG i wpis do tego rejestru. Pamiętać jednak należy, że jeżeli przedsiębiorca nie złoży takiego wniosku, to nie dojdzie do ustanowienia zarządu sukcesyjnego z chwilą jego śmierci (art. 10 u.z.s.), gdyż jednym z podstawowych warunków ustanowienia zarządu sukcesyjnego jest, zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 3 u.z.s., dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego.
4. Od 30.04.2018 r. na skutek nowelizacji art. 109¹ k.c. także przedsiębiorca podlegający obowiązкови wpisu do CEIDG może ustanowić pełnomocnictwo w formie prokury. Prokura jest pełnomocnictwem szczególnego rodzaju, gdyż dotyczy występowania we wszelkich stosunkach prawnych związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa, z wyjątkami dotyczącymi: zbycia przedsiębiorstwa, oddania go do czasowego korzystania, a także zbywania i obciążania nieruchomości (art. 109³ k.c.). Zakres prokury jest szerszy od zwykłego pełnomocnictwa, lecz ograniczony wyłącznie do działalności przedsiębiorstwa. Przedsiębiorca wpisany do CEIDG może opublikować w CEIDG informację o swoim prokurencie (art. 38 ust. 1 u.c.e.i.d.g.).
5. Do tej instytucji nawiązuje pkt 2 ust. 2 komentowanego artykułu. Ustanawiając prokurę, która może podlegać wpisowi do CEIDG, przedsiębiorca może jednocześnie poczynić zastrzeżenie, że po jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym. Podkreślenia wymaga, że podobnie jak zarządcą sukcesyjnym prokurentem może być wyłącznie osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych, a do ustanowienia prokury wystarczająca jest zwykła forma pisemna pod rygorem nieważności (art. 109² § 1 i 2 k.c.). Jeżeli jednak przedsiębiorca chce, aby po jego śmierci doszło do ustanowienia zarządcy sukcesyjnego w osobie dotychczasowego prokurenta, to zobowiązany jest do ujawnienia tego w CEIDG na podstawie art. 38 ust. 2a u.c.e.i.d.g.

6. Jak wynika z unormowań Kodeksu cywilnego (art. 109¹–109⁸ k.c.) oraz ustawy o zarządzie sukcesyjnym, tryb powołania prokurenta i zarządcy sukcesyjnego oraz wymogi co do osób mogących pełnić te funkcje, a po części także zakres ich kompetencji są podobne. Aby umożliwić prokurentowi kontynuowanie prowadzenia przedsiębiorstwa po śmierci przedsiębiorcy, ustawa przewiduje możliwość powołania zarządcy sukcesyjnego poprzez zastrzeżenie przedsiębiorcy, że wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym z chwilą śmierci przedsiębiorcy. Zastrzeżenia tego można dokonać równocześnie z ustanowieniem prokurenta lub po udzieleniu prokury określonej osobie fizycznej. W obu przypadkach konieczny jest wymóg uzyskania zgody prokurenta, który ma pełnić funkcję zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy, oraz zgłoszenie do CEIDG zastrzeżenia, że prokurent z chwilą śmierci przedsiębiorcy stanie się zarządcą sukcesyjnym, czego wymaga art. 38 ust. 2a u.c.e.i.d.g.
7. Na praktyczny aspekt tego rozwiązania wskazano w opracowaniu Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii: „Udzielenie prokury z zastrzeżeniem, że prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym z chwilą śmierci przedsiębiorcy może być sposobem na przygotowanie przyszłego zarządcy sukcesyjnego lub docelowego sukcesora do prowadzenia przedsiębiorstwa. Taka osoba może »pod okiem« przedsiębiorcy wdrażać się w sprawy firmy i uczestniczyć w jej prowadzeniu jako prokurent”¹³.
8. Do powołania zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę oraz wyrażenia zgody osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego na pełnienie tej funkcji zgodnie z ust. 2 wystarczająca jest forma pisemna pod rygorem nieważności. Nie ma jednak przeciwwskazań, aby powołanie tego rodzaju nastąpiło także w innej kwalifikowanej formie. W literaturze stwierdzono, że nie ma przeszkód, aby na życzenie osób zainteresowanych dokumenty związane z powołaniem zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę (w tym oświadczenie zarządcy sukcesyjnego o wyrażeniu zgody na pełnienie tej funkcji) zostały sporządzone w formie kwalifikowanej, czyli np. z podpisem notarialnie poświadczonym bądź w formie aktu notarialnego¹⁴.

¹³ Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Sukcesja...*

¹⁴ D. Celiński, *Czynności...*, s. 25–49.

9. Należy jednak pamiętać, że sporządzenie dokumentów dotyczących powołania zarządcy sukcesyjnego przez przedsiębiorcę w formie aktu notarialnego (w tym dotyczących zgody osoby powoływanej na to stanowisko) nie oznacza, że to notariusz będzie zobowiązany do ujawnienia tych informacji w CEIDG, przeciwnie niż w przypadku, gdy zarządca sukcesyjny jest powoływany po śmierci przedsiębiorcy w trybie uregulowanym w art. 12 ust. 9 u.z.s. Trzeba zatem mieć na uwadze, że brak ujawnienia zarządcy sukcesyjnego w CEIDG, nawet powołanego przez przedsiębiorcę w formie kwalifikowanej, np. aktu notarialnego, może powodować brak skutku w postaci ustanowienia zarządu sukcesyjnego, gdyż jednym z podstawowych warunków, od spełnienia których jest to uzależnione, jest dokonanie wpisu do CEIDG zarządcy sukcesyjnego, o czym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 3 u.z.s. Zgłoszenia tego może dokonać wyłącznie osobiście sam przedsiębiorca, gdyż zgodnie z art. 15 ust. 1a u.c.e.i.d.g. wraz z wnioskiem o zmianę wpisu w CEIDG obejmującą wpisanie danych dotyczących zarządcy sukcesyjnego składa on oświadczenie, że zarządca sukcesyjny wyraził zgodę na pełnienie tej funkcji. Oświadczenie to składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (por. szerzej na ten temat w komentarzu do art. 124 u.z.s.).
10. Ogólna kompetencja do odebrania przez notariusza od przedsiębiorcy oświadczenia o powołaniu zarządcy sukcesyjnego w formie aktu notarialnego, jak i oświadczenia osoby powoływanej na to stanowisko zdaje się wynikać z przepisów prawa notarialnego. W szczególności zgodnie z art. 79 pkt 1c pr. not. wśród rodzajów czynności notarialnych wskazano podejmowanie czynności związanych z zarządem sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i z tymczasowym przedstawicielem w zakresie udziału małżonka przedsiębiorcy w przedsiębiorstwie, na zasadach określonych w ustawie o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw. Prawo notarialne stanowi zatem ogólnie o podejmowaniu czynności w tym przedmiocie, a ponadto zgodnie z art. 91 pr. not. notariusz sporządza akt notarialny, jeżeli wymaga tego przepis prawa lub taka jest wola stron.
11. Wydaje się, że dopełnieniem tej regulacji powinno być zobowiązanie notariusza do ujawnienia powołania zarządcy sukcesyjnego w CEIDG na

żądanie lub wnioski przedsiębiorcy, po odebraniu od niego oświadczenia, o którym mowa w art. 15 ust. 1a u.c.e.i.d.g., jeśli jednocześnie nie jest odbierane oświadczenie od osoby powoływanej do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego. Obecnie tylko w przypadku powoływania pierwszego oraz kolejnego zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy notariusz zobowiązany jest do zgłoszenia tego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego na podstawie art. 12 ust. 9 u.z.s. w zw. z art. 23 ust. 4 pkt 1 u.c.e.i.d.g. Proponowane rozwiązanie zabezpieczyłoby interesy przedsiębiorców, którzy powierzają dokonanie określonych, istotnych dla przedsiębiorstwa czynności notarialnych profesjonalistom w tym zakresie.

12. Skoro w ust. 2 komentowanego artykułu za wystarczającą dla oświadczeń przedsiębiorcy i osoby powołanej na zarządcę sukcesyjnego uznano formę pisemną pod rygorem nieważności, to zgodnie z art. 78¹ § 1 i 2 k.c. za dopuszczalne należy uznać oświadczenia złożone w formie elektronicznej, gdyż są one równoważne z oświadczeniami woli złożonymi w formie pisemnej. Wymagają one oczywiście opatrzenia ich kwalifikowanym podpisem elektronicznym przedsiębiorcy.
13. Dopełnieniem regulacji o wyrażeniu zgody na pełnienie funkcji zarządcy sukcesyjnego z ust. 2 oraz z art. 6 ust. 1 pkt 2 u.z.s. jest zapis art. 15 ust. 1a u.c.e.i.d.g., zgodnie z którym wraz z wnioskiem o wpisanie danych zarządcy sukcesyjnego (a także zarządcy sukcesyjnego zapasowego, jeśli został ustanowiony) przedsiębiorca składa oświadczenie, że zarządca sukcesyjny wyraził zgodę na pełnienie tej funkcji. Oświadczenie to składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, a składający je przedsiębiorca zawiera w nim klauzulę o treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu uprawnionego do odebrania oświadczenia o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.
14. Wniosek o wpis zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorca może złożyć w rejestrze CEIDG również elektronicznie za pomocą specjalnego formularza (CEIDG-ZS).

Art. 10. [Ustanowienie zarządu sukcesyjnego w przypadku niezłożenia przez przedsiębiorcę wniosku o wpis zarządcy sukcesyjnego do CEIDG]

Jeżeli przedsiębiorca nie złożył wniosku o wpis do CEIDG zarządcy sukcesyjnego, po śmierci przedsiębiorcy zarząd sukcesyjny może zostać ustanowiony wyłącznie w wyniku powołania zarządcy sukcesyjnego na podstawie art. 12.

1. Jak wynika z art. 6 ust. 1 pkt 3 u.z.s., koniecznym warunkiem ustanowienia zarządcy sukcesyjnego jest wpisanie go do CEIDG. Jeżeli jest on powoływany przez przedsiębiorcę za jego życia, wpis ten dla swej skuteczności musi nastąpić najpóźniej do chwili jego śmierci.
2. To powoduje, że samo powołanie zarządcy sukcesyjnego w drodze pisemnego oświadczenia przedsiębiorcy oraz wyrażonej w tej samej formie zgody nie wystarczy, by z chwilą śmierci przedsiębiorcy został ustanowiony zarząd sukcesyjny. Jeżeli bowiem przedsiębiorca nie złoży wniosku o wpis powołanego zarządcy sukcesyjnego do CEIDG, ustanowienie zarządu sukcesyjnego będzie możliwe jedynie przez właścicieli przedsiębiorstwa w spadku na podstawie art. 12 u.z.s., czyli w sposób znacznie bardziej sformalizowany – w procedurze dokonywanej przed notariuszem i z dodatkowymi obostrzeniami.
3. Powinność złożenia wniosku o zmianę wpisu w CEIDG obejmującą powołanie zarządcy spoczywa na przedsiębiorcy. Ustawa nie wprowadza jednak terminu na dokonanie tej czynności. Do decyzji przedsiębiorcy pozostawiono, czy po powołaniu zarządcy sukcesyjnego zostanie złożony wniosek do CEIDG. Jeżeli jednak przedsiębiorca nie złoży takiego wniosku do chwili swojej śmierci, nie dojdzie do ustanowienia zarządu sukcesyjnego. Po jego śmierci ani żaden z właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, ani żaden ze spadkobierców nie może skorzystać z powołania zarządcy sukcesyjnego dokonanego przez przedsiębiorcę za jego życia, ale nieujawnionego w CEIDG. Nawet gdyby doszło do tego w formie aktu notarialnego.

Art. 11. [Powołanie dalszego zarządcy sukcesyjnego]

1. Funkcję zarządcy sukcesyjnego w jednym czasie może pełnić tylko jedna osoba.
 2. Przedsiębiorca może powołać zarządcę sukcesyjnego na wypadek, gdyby zarządca sukcesyjny powołany w pierwszej kolejności zrezygnował z pełnienia tej funkcji albo nie mógł jej pełnić z powodu śmierci, ograniczenia lub utraty zdolności do czynności prawnych, odwołania go przez przedsiębiorcę albo uprawomocnienia się orzeczenia o zakazie, o którym mowa w art. 8 ust. 2.
 3. Powołanie zarządcy sukcesyjnego, o którym mowa w ust. 2, następuje z chwilą rezygnacji zarządcy sukcesyjnego powołanego w pierwszej kolejności, jego śmierci, ograniczenia lub utraty przez niego zdolności do czynności prawnych, jego odwołania przez przedsiębiorcę albo uprawomocnienia się orzeczenia o zakazie, o którym mowa w art. 8 ust. 2.
 4. W przypadku gdy przedsiębiorca nie powołał zarządcy sukcesyjnego na wypadek zajścia zdarzeń, o których mowa w ust. 2, i zdarzenia te zaszły przed śmiercią przedsiębiorcy, stosuje się przepis art. 12.
1. Inaczej niż w przypadku prokury funkcję zarządcy sukcesyjnego w jednym czasie (czyli inaczej mówiąc, w tym samym czasie) może pełnić tylko jedna osoba. Ustawa wprowadza zatem zasadę indywidualnego (jednoosobowego) sprawowania zarządu sukcesyjnego¹⁵.
 2. Regulacja ta znajdzie zastosowanie także wówczas, gdy jeden przedsiębiorca prowadził kilka przedsiębiorstw w rozumieniu art. 55¹ k.c. Oznacza to, że przedsiębiorca nie może powołać kilku zarządców sukcesyjnych w celu zarządu jednym przedsiębiorstwem w spadku bądź do zarządu różnymi przedsiębiorstwami, bądź do zarządu ich części, w tym zorganizowanych części przedsiębiorstwa zarówno w rozumieniu przepisów bilansowych (art. 33 ust. 4 u.r.), jak też podatkowych (art. 5a pkt 4 u.p.d.o.f.; art. 2 pkt 27e u.p.t.u.). Podkreślenia wymaga wobec tego, że przedsiębiorca nie może w żadnym przypadku skutecznie powołać kilku zarządców

¹⁵ Por. K. Kopaczńska-Pieczniak, *Status...*, s. 5.

sukcesyjnych w celu zarządu kilkoma odrębnymi przedsiębiorstwami z art. 55¹ k.c., które może prowadzić na podstawie wpisu działalności gospodarczej w CEIDG.

3. Z mocy art. 2 ust. 4 u.z.s. także w przypadkach, gdy przedsiębiorca był – oprócz prowadzenia jednoosobowej firmy – współnikiem spółki cywilnej, powołany zarządca sukcesyjny uprawniony i zobowiązany jest do zarządu udziałem przedsiębiorcy w majątku wspólnym współników spółki cywilnej. Odbyna się to na zasadach wynikających z rozdziału 8 ustawy i nie ma możliwości powołania do tego składnika mienia innego zarządcy sukcesyjnego.
4. Nie można też przenieść na nikogo praw i uprawnień zarządcy sukcesyjnego ani ograniczyć zarządu sukcesyjnego ze skutkiem wobec osób trzecich, czy to w oświadczeniu o powołaniu zarządcy sukcesyjnego przez osoby powołujące, czy też przez niego samego po objęciu funkcji. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy¹⁶, rozwiązanie to zapobiega powstawaniu ewentualnych sporów kompetencyjnych między kilkoma zarządcami sukcesyjnymi, a osoby trzecie (najczęściej kontrahenci i pracownicy) dokonujące czynności z zarządcą sukcesyjnym będą miały pewność, że zarządca ujawniony w CEIDG jest uprawniony do prowadzenia przedsiębiorstwa w pełnym zakresie, jaki wynika z ustawy¹⁷.
5. W ust. 2 przewidziano jednak rozwiązanie, które daje przedsiębiorcy możliwość powołania dalszego zarządcy sukcesyjnego na wypadek, gdy pierwotnie powołany nie chce lub nie może z przyczyn obiektywnych pełnić swej funkcji bądź też jeśli został odwołany przez przedsiębiorcę jeszcze za jego życia. Można w takim przypadku mówić o swego rodzaju zapasowym zarządcy sukcesyjnym (w literaturze posłużono się także innymi określeniami, np.: „rezerwowy”¹⁸; „subsydiarny”¹⁹; „awaryjny”²⁰). Celem wyznaczenia „zapasowego” zarządcy sukcesyjnego jest zapewnienie sprawnego

¹⁶ Uzasadnienie projektu ustawy, s. 24.

¹⁷ Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Sukcesja...*, s. 16.

¹⁸ Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, *Sukcesja...*, s. 16–17.

¹⁹ K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Status...*, s. 5.

²⁰ P. Błajer, *Zarząd...*, s. 58–59.

przebiegu ustanowienia zarządu sukcesyjnego, w sytuacji gdy pierwotnie powołany z określonych w ust. 2 przyczyn nie mógłby pełnić swojej funkcji. Powód rezygnacji, jak również ewentualnego odwołania pierwotnie umocowanego zarządcy sukcesyjnego nie ma żadnego znaczenia ani dla skuteczności powołania zapasowego (czyli powołanego w dalszej kolejności zarządcy sukcesyjnego), ani dla ustanowienia i trwania zarządu sukcesyjnego przedsiębiorstwem w spadku.

6. Także osoba powoływana przez przedsiębiorcę na zapasowego zarządcę sukcesyjnego musi wyrazić na to zgodę z zachowaniem formy pisemnej pod rygorem nieważności. *Lege non distinguente* formy wyrażenia zgody od tego, czy ma to być zarządca sukcesyjny powoływany przez przedsiębiorcę w pierwszej kolejności czy też zarządca zapasowy powoływany jest na wypadek niemożności pełnienia tej funkcji przez osobę pierwotnie powołaną.
7. Wskazana może zostać przez przedsiębiorcę tylko jedna taka zapasowa osoba fizyczna. Rozwiązanie to nawiązuje do znanej w prawie spadkowym (por. art. 963 k.c.) instytucji podstawienia zwykłego (*substitutio vulgaris*), gdyż zarządca sukcesyjny zapasowy (podstawiony) dochodzi do pełnienia funkcji zarządcy sukcesyjnego powołanego w pierwszej kolejności, gdy ten ostatni nie chce lub nie może pełnić swojej funkcji. Prowadzi to do warunkowego powołania zarządcy sukcesyjnego.
8. W praktyce w jednym czasie może być powołany tylko jeden zarządca sukcesyjny i jeden zapasowy zarządca sukcesyjny.
9. Do dokonania zmiany osoby pierwotnie powołanej na zarządcę sukcesyjnego przez przedsiębiorcę na zapasowego konieczne jest zaistnienie jednego z ustawowych przypadków, w których wygasa umocowanie wcześniej powołanego zarządcy sukcesyjnego. W ust. 2 stwierdzono, że są to sytuacje, w których zarządca sukcesyjny powołany w pierwszej kolejności sam zrezygnował z pełnienia tej funkcji albo nastąpiła jego śmierć, albo utrata pełnej zdolności do czynności prawnych, czy też został odwołany przez przedsiębiorcę bądź zostało wobec niego wydane prawomocne orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej lub środek karny

w postaci takiego zakazu. Oznacza to wystąpienie przypadków, w których osoba pierwotnie powołana na zarządcę sukcesyjnego nie spełnia w chwili śmierci przedsiębiorcy wymagań z art. 8 ust. 1 i 2 u.z.s. albo samodzielnie zrezygnuje z tej funkcji, albo zostanie odwołana przez przedsiębiorcę. Muszą one jednak wystąpić jeszcze przed śmiercią przedsiębiorcy.

10. W ust. 3 określono chwilę, w której dochodzi do powołania zarządcy zapasowego w miejsce powołanego w pierwszej kolejności. Są to daty: rezygnacji, śmierci, utraty lub ograniczenia zdolności do czynności prawnych, odwołania przez przedsiębiorcę zarządcy sukcesyjnego powołanego w pierwszej kolejności albo orzeczenia wobec niego zakazu prowadzenia działalności gospodarczej lub środka zabezpieczającego o tym samym skutku.
11. Jeżeli przedsiębiorca nie powoła zarządcy zapasowego, a zdarzenia wskazane w ust. 2 nastąpiły przed śmiercią przedsiębiorcy, zarząd sukcesyjny nie zostanie ustanowiony. Wówczas jednak otwiera się możliwość jego powołania przez właścicieli przedsiębiorstwa w spadku w trybie uregulowanym w art. 12 u.z.s., tak jakby przedsiębiorca nie złożył wniosku o wpis do CEIDG powołanego zarządcy sukcesyjnego. Ponadto umocowanie czy też możliwość objęcia funkcji zarządcy sukcesyjnego przez zarządcę zapasowego pojawia się wyłącznie wówczas, gdy zdarzenia wskazane w ust. 2 komentowanego artykułu wystąpią przed chwilą śmierci przedsiębiorcy. Jeżeli zatem zostanie ustanowiony skutecznie zarząd sukcesyjny z chwilą śmierci przedsiębiorcy i powołany przez przedsiębiorcę w pierwszej kolejności zarządca sukcesyjny po tej dacie zrezygnuje z pełnienia tej funkcji, umrze, zostanie ograniczony w zdolności do czynności prawnych lub całkowicie utraci zdolność do czynności prawnych albo uprawomocni się wobec niego orzeczenie o zakazie, o którym mowa w art. 8 ust. 2 u.z.s., to w jego miejsce nie wstąpi automatycznie zarządca zapasowy, lecz konieczne będzie jego powołanie w trybie art. 12 u.z.s.
12. Przedsiębiorca może w każdej chwili odwołać zarówno zarządcę sukcesyjnego powołanego w pierwszej kolejności, jak i zarządcę zapasowego. W tym celu przedsiębiorca powinien złożyć zarządcy sukcesyjnemu (lub zapasowemu) oświadczenie o jego odwołaniu w formie pisemnej pod

rygorem nieważności. Dodatkowo powinien fakt ten zgłosić do CEIDG. Również zarządca sukcesyjny powołany w pierwszej kolejności, jak i zarządca zapasowy może w każdej chwili zrezygnować z pełnienia tej funkcji, do czego wystarczy złożenie przez niego oświadczenia przedsiębiorcy w tym przedmiocie w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Stanowi o tym wprost art. 52 u.z.s. Także tę okoliczność przedsiębiorca ma obowiązek zgłosić do CEIDG. Również osoba, która została powołana na zarządcę sukcesyjnego lub zapasowego i zrezygnowała z pełnienia tej funkcji, może sama złożyć wniosek o wykreślenie jej danych z CEIDG po złożeniu oświadczenia przedsiębiorcy. Stanowi o tym art. 15 ust. 6 u.c.e.i.d.g.

13. Konieczność ujawnienia w CEIDG również danych zarządcy zapasowego wynika z art. 5 ust. 2 pkt 19 u.c.e.i.d.g. i koresponduje z art. 6 ust. 1 pkt 3 u.z.s., gdyż wpis każdego powołanego zarządcy sukcesyjnego do CEIDG jest jednym z warunków koniecznych ustanowienia zarządu sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy.

Art. 12. [Powołanie zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy]

1. Jeżeli zarząd sukcesyjny nie został ustanowiony z chwilą śmierci przedsiębiorcy, po śmierci przedsiębiorcy zarządcę sukcesyjnego może powołać:

- 1) małżonek przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, lub**
- 2) spadkobierca ustawowy przedsiębiorcy, który przyjął spadek, albo**
- 3) spadkobierca testamentowy przedsiębiorcy, który przyjął spadek, albo zapisobierca windykacyjny, który przyjął zapis windykacyjny, jeżeli zgodnie z ogłoszonym testamentem przysługuje mu udział w przedsiębiorstwie w spadku.**

2. Po uprawomocnieniu się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, zarejestrowaniu aktu poświadczenia dziedziczenia albo wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego zarządcę sukcesyjnego może powołać wyłącznie właściciel przedsiębiorstwa w spadku.

3. Do powołania zarządcy sukcesyjnego w przypadku, o którym mowa w ust. 1 albo 2, wymagana jest zgoda osób, którym łącznie przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku większy niż 85/100.

4. Jeżeli nie zostało wydane prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, nie został zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia ani nie zostało wydane europejskie poświadczenie spadkowe, wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku ustala się przy uwzględnieniu wszystkich znanych osobie powołującej zarządcę sukcesyjnego osób, którym w chwili powołania zarządcy sukcesyjnego przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku.

5. Powołanie zarządcy sukcesyjnego albo wyrażenie zgody na powołanie zarządcy sukcesyjnego przez przedstawiciela ustawowego osoby, która nie ma zdolności do czynności prawnych albo której zdolność do czynności prawnych jest ograniczona, nie wymaga zezwolenia sądu opiekuńczego. Przy czynnościach, o których mowa w zdaniu poprzedzającym, dziecko pozostające pod władzą rodzicielską może być reprezentowane przez rodzica, a osoba pozostająca pod opieką – przez opiekuna. Przepisów art. 98 § 2 i art. 159 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359) nie stosuje się.

6. Osoba, o której mowa w ust. 1 albo 2, składa przed notariuszem oświadczenie o przysługującym jej udziale w przedsiębiorstwie w spadku oraz znanych jej innych osobach, którym przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, a osoba, o której mowa w ust. 1, także oświadczenia o:

- 1) istnieniu lub nieistnieniu osób, które wyłączałyby znanych spadkobierców od dziedziczenia lub dziedziczyłyby wraz z nimi,
- 2) znanych testamentach spadkodawcy lub braku takich testamentów

– pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

7. Powołanie zarządcy sukcesyjnego w przypadku, o którym mowa w ust. 1 albo 2, oraz zgoda każdej z osób, o których mowa w ust. 3, wymagają zachowania formy aktu notarialnego.

8. Osoba powołana na zarządcę sukcesyjnego składa przed notariuszem oświadczenie o braku prawomocnie orzeczonych wobec niej

zakazów, o których mowa w art. 8 ust. 2, pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

9. Powołanie zarządcy sukcesyjnego w przypadku, o którym mowa w ust. 1 albo 2, notariusz zgłasza do CEIDG niezwłocznie, nie później niż w następnym dniu roboczym po dniu powołania zarządcy sukcesyjnego.

10. Uprawnienie do powołania zarządcy sukcesyjnego wygasa z upływem dwóch miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy. Jeżeli akt zgonu przedsiębiorcy nie zawiera daty zgonu albo chwila śmierci przedsiębiorcy została oznaczona w postanowieniu stwierdzającym zgon, termin ten biegnie od dnia znalezienia zwłok przedsiębiorcy albo uprawomocnienia się postanowienia stwierdzającego zgon.

11. Zarządca sukcesyjny powołany w przypadku, o którym mowa w ust. 1 albo 2, pełni funkcję od chwili dokonania wpisu do CEIDG tego zarządcy.

1. Komentowany przepis dotyczy trybu powoływania zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy. Zgodnie z ust. 1 i 2 zarząd sukcesyjny będzie mógł zostać ustanowiony na skutek działania osób, które będą zainteresowane kontynuacją działalności przedsiębiorstwa. W ust. 1 komentowanego artykułu uprawnienia te przyznano „potencjalnym” właścicielom spadku, czyli: 1) małżonkowi przedsiębiorcy, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, lub 2) spadkobiercom przedsiębiorcy, którzy przyjęli spadek (zarówno ustawowym, jak i testamentowym), albo 3) zapisobiercy windykacyjnemu, który przyjął zapis windykacyjny, o ile oczywiście przysługuje mu z tego tytułu przedsiębiorstwo w spadku lub udział w nim. Ponadto prawo to przyznano spadkobiercom tego składnika majątkowego oraz ewentualnym nabywcom przedsiębiorstwa w spadku, których ustawa nazywa właścicielami przedsiębiorstwa w spadku (ust. 2). Ustawa definiuje właścicieli przedsiębiorstwa w spadku, którzy uprawnieni są do powołania zarządcy sukcesyjnego w art. 3. Z uwagi na jednoznaczną regulację z art. 3 pkt 3 i art. 12 ust. 1 u.z.s. do kręgu osób legitymowanych do powołania zarządcy sukcesyjnego przed formalnym potwierdzeniem praw do spadku nie zaliczają się te osoby, które nabyły przedsiębiorstwo w spadku lub udział w nim od małżonka lub spadkobierców albo zapisobiercy windykacyjnego, nie będąc same takim małżonkiem, spadkobiercą

lub zapisobiercą windykacyjnym. Wynika to z przyczyn dość oczywistych, a dotyczących konieczności formalnego potwierdzenia praw do spadku, gdyż do tego czasu inne osoby aniżeli wskazane w ust. 1 nie będą mogły definitywnie nabyć przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w nim i tym samym uzyskać przymiotu jego właściciela lub współwłaściciela. Z zapisów ust. 1 i 2 wynika, że krąg osób uprawnionych do powołania zarządcy sukcesyjnego nie jest tożsamy z podmiotami będącymi właścicielami przedsiębiorstwa w spadku. Inaczej mówiąc, jeśli prawa danego podmiotu do przedsiębiorstwa w spadku wynikają z dziedziczenia, to ma on uprawnienia właściciela przedsiębiorstwa w spadku dopiero po definitywnym (prawomocnym) potwierdzeniu tych praw we właściwej formie, lecz jest on uprawniony do powołania zarządcy sukcesyjnego już wcześniej, a mianowicie od chwili przyjęcia spadku lub przyjęcia zapisu windykacyjnego, jeżeli zgodnie z ogłoszonym testamentem zapisobiercy przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku.

2. Porównanie unormowań wynikających z ust. 1 i 2 wskazuje, że uprawnienie do powołania zarządcy sukcesyjnego do czasu formalnego potwierdzenia praw do spadku przysługuje osobom, które są prawdopodobnymi właścicielami przedsiębiorstwa w spadku (z wyjątkiem jednak nabywcy przedsiębiorstwa w spadku lub udziału w nim), gdyż prócz małżonka, któremu przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, wystarczające jest przyjęcie spadku przez spadkobierców (zarówno ustawowych, jak i testamentowych) lub zapisu windykacyjnego przez zapisobiercę windykacyjnego. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że instytucja zarządu sukcesyjnego ma umożliwić kontynuację działalności przedsiębiorstwa także w sytuacji, gdy ostateczne potwierdzenie kręgu spadkobierców napotyka przeszkody, które oddalają je w czasie (np. nieobecność części spadkobierców w kraju czy fakt, że do kręgu spadkobierców należą małoletni, bądź stan konfliktu interesów pomiędzy współspadkobiercami)²¹. Od osoby powołującej zarządcę sukcesyjnego wymaga się działania w dobrej wierze, a zatem na podstawie najlepszej wiedzy co do kręgu osób, którym przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku, do czego nawiązuje ust. 6.

²¹ Uzasadnienie projektu ustawy, s. 26.

3. Dla istnienia legitymacji czynnej do powołania zarządcy sukcesyjnego dla grupy osób wskazanych w ust. 1 przesłanką konieczną jest wyłącznie złożenie oświadczenia o przyjęciu spadku, o którym stanowi art. 1012 k.c., lecz nie można tego uczynić w maksymalnym możliwym terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania wynikającym z art. 1015 § 1 k.c. Z uwagi na zapis ust. 10 komentowanego przepisu, zgodnie z którym uprawnienie do powołania zarządcy sukcesyjnego wygasa w terminie dwóch miesięcy od dnia śmierci przedsiębiorcy, oświadczenie o przyjęciu spadku musi zostać złożone najpóźniej przed upływem dwóch miesięcy od dnia otwarcia spadku, niezależnie od tego, kiedy spadkobierca dowiedział się o tytule swojego powołania. Bez znaczenia jest, czy spadkobierca przyjął spadek bez ograniczenia odpowiedzialności za długi (przyjęcie proste) czy też z ograniczeniem tej odpowiedzialności (przyjęcie z dobrodziejstwem inwentarza). Identyczne regulacje co do przyjęcia zapisu windykacyjnego znajdują z mocy art. 981⁵ k.c. odpowiednie zastosowanie do zapisobiercy windykacyjnego. Dodatkowo należy zauważyć, że w przypadku spadkobierców testamentowych i zapisobiercy windykacyjnego konieczne jest uprzednie ogłoszenie testamentu (art. 646–654 k.p.c.).
4. Ani w art. 12 ust. 1 u.z.s., ani w innym miejscu tej ustawy ustawodawca nie nawiązuje do statusu dziecka poczętego, lecz jeszcze nie narodzonego w chwili otwarcia spadku (czyli *nasciturus* – z łac. „mający się urodzić”). Zgodnie zaś z art. 927 § 2 k.c. dziecko w chwili otwarcia spadku już poczęte może być spadkobiercą, jeżeli urodzi się żywe. Z uwagi zaś na odpowiednie stosowanie m.in. przepisów o powołaniu spadkobiercy i o zdolności do dziedziczenia do zapisów windykacyjnych *nasciturus* może się stać z mocy art. 981⁵ k.c. także zapisobiercą windykacyjnym przedsiębiorstwa w spadku, jeżeli urodzi się żywy. Jeśli dziecko poczęte w chwili otwarcia spadku po przedsiębiorcy urodzi się przed powołaniem zarządcy sukcesyjnego, to wówczas jako spadkobiercy ustawowemu lub testamentowemu albo zapisobiercy windykacyjnemu będzie mu przysługiwało uprawnienie do powołania zarządcy sukcesyjnego, a sposób jego reprezentacji określa ust. 5 komentowanego artykułu. Oceny wymaga jednak sytuacja, gdy dziecko poczęte nie urodzi się żywe przed dokonaniem czynności związanych z powołaniem zarządcy

sukcesyjnego polegających na spisaniu protokołu powołania zarządcy sukcesyjnego na podstawie art. 95zc pr. not. oraz aktu powołania zarządcy sukcesyjnego na podstawie art. 95zd pr. not. W literaturze, wskazując na złożoność zagadnienia dotyczącego statusu dziecka poczętego, w szczególności jego zdolności prawnej, wyrażono pogląd, że niezależnie od roli *nasciturusa* (występującego jako spadkobierca lub zapisobierca windykacyjny) w każdym przypadku powołanie albo odwołanie zarządcy sukcesyjnego mogłoby nastąpić pod warunkiem, że urodzi się on żywy, co uznać należy za niedopuszczalne przede wszystkim z uwagi na potrzebę zapewnienia pewności obrotu. Ponadto wskazano na przeszkody formalnoprawne polegające na niemożliwości wskazania w akcie powołania zarządcy sukcesyjnego obligatoryjnych danych wymienionych w art. 95zd § 1 pkt 4 i 5 pr. not. i odpowiednio w art. 95zg § 1 pkt 4 i 5 pr. not., czyli imienia i nazwiska oraz imion rodziców osoby powołującej (albo odwołującej) zarządcę sukcesyjnego bądź osoby wyrażającej zgodę na powołanie (odwołanie) zarządcy sukcesyjnego²². Wydaje się jednak, że brak możliwości uwzględnienia *nasciturusa* w czynnościach dotyczących powołania i odwołania zarządcy sukcesyjnego wynika przede wszystkim z tego, iż z samej istoty zdolności do dziedziczenia z art. 927 § 1 i 2 k.c. wynika założenie tymczasowości stanu sukcesji, istniejącego w dacie otwarcia spadku. Niemniej jednak brak jest normy prawnej nakazującej wstrzymanie postępowań spadkowych do chwili urodzenia się spadkobiercy²³. Na sąd spadku nałożono co prawda obowiązek badania z urzędu, kto jest spadkobiercą (art. 670 k.p.c.), lecz nie oznacza to, że notariusz spisujący protokół powołania zarządcy sukcesyjnego miałby odmówić sporządzenia aktu powołania zarządcy sukcesyjnego z uwagi na oświadczenie złożone na podstawie art. 95zc § 1 pkt 2 lit. b pr. not. przez osobę powołującą i należącą do kręgu wskazanego w art. 12 ust. 1 u.z.s. o znanym tej osobie spadkobiercy będącym *nasciturusem*. Skoro ustawodawca nie przewidział w przepisach ustawy o zarządzie sukcesyjnym wyraźnej możliwości uczestniczenia w procedurze powołania lub odwołania zarządcy sukcesyjnego *nasciturusa*, to należy rozważyć, czy pozwalają na to przepisy dotyczące procedury

²² D. Celiński, *Stosowanie...*, s. 30.

²³ Por. uzasadnienie uchwały SN z 25.07.2019 r., III CZP 12/19, OSNC 2020/3, poz. 28.

powoływania i odwoływania zarządcy sukcesyjnego. Należy wobec tego odnotować, że zarówno w art. 12 ust. 4 u.z.s., jak i w art. 95zc § 1 pkt 2 lit. b pr. not. oraz art. 95zf § 1 pkt 2 lit. b pr. not. użyto sformułowania o „znanych” powołującemu zarządcę sukcesyjnego innych osobach, którym przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku. Ponadto nie ma możliwości złożenia w imieniu *nascitursa* oświadczenia o przyjęciu spadku, czego wymaga art. 12 ust. 1 pkt 2 i 3 u.z.s. Wobec tego przyjąć należy, że z uwagi na zapis art. 927 § 2 k.c. dziecko poczęte, lecz nienarodzone nie może zostać uznane za znanego spadkobiercę lub zapisobiercę. Nie można z tych względów zgodzić się ze stanowiskiem, że gdy do kręgu osób uprawnionych wymienionych w art. 12 ust. 1 pkt 2 lub 3 u.z.s. wchodzi *nasciturus*, powołanie lub odwołanie zarządcy sukcesyjnego może nastąpić jedynie w wyjątkowych sytuacjach, gdy zarówno przy uwzględnieniu, jak i nieuwzględnieniu udziału przypadającego *nasciturusowi* na powołanie albo odwołanie zarządcy sukcesyjnego wyraziły zgodę osoby, którym łącznie przysługuje odpowiednio udział większy niż 85/100 albo 1/2²⁴. W wielu przypadkach oznaczałoby to, z uwagi na upływ terminu dwóch miesięcy z art. 12 ust. 10 u.z.s., brak możliwości powołania zarządcy sukcesyjnego, a tym samym zniweczony zostałby cel ustawy zapisany w art. 1 pkt 1 u.z.s. Ponadto może się zdarzyć, że osoby, które uważały się za następców prawnych przedsiębiorcy, nie dysponowały prawami do przedsiębiorstwa w spadku w przyjętym przy powołaniu zarządcy sukcesyjnego rozmiarze. Nie oznacza to jednak wadliwości powołania zarządcy sukcesyjnego, do czego nawiązuje art. 34 u.z.s. dotyczący możliwości prowadzenia przedsiębiorstwa w spadku przez zarządcę sukcesyjnego powołanego z naruszeniem art. 12 u.z.s.

5. Po formalnym potwierdzeniu praw do spadku, w tym do przedsiębiorstwa w spadku, krąg osób uprawnionych wynika z postanowienia sądu lub urzędowych aktów potwierdzających porządek dziedziczenia w zakresie przedsiębiorstwa w spadku albo stwierdzających nabycie przedsiębiorstwa w spadku tytułem zapisu windykacyjnego. Rozwiązania te nawiązują do unormowań z art. 1027, art. 1029¹ k.c. oraz art. 62 ust. 1 i art. 69 rozporządzenia 650/2012. Wynika z nich, że jedynymi dokumentami, którymi

²⁴ D. Celiński, *Stosowanie...*, s. 30.

spadkobierca lub zapisobierca windykacyjny może udowodnić swoje prawa związane z dziedziczeniem są postanowienie sądu o stwierdzeniu nabycia spadku i o stwierdzeniu nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego, zarejestrowany akt poświadczenia dziedziczenia albo europejskie poświadczenie spadkowe. W przypadku zapisu windykacyjnego może to być także z mocy art. 677 § 3 k.p.c. prawomocne postanowienie częściowe sądu dotyczące wyłącznie stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego.

6. Ustęp 3 wprowadza kwalifikowaną większość właścicieli, którym przysługuje legitymacja czynna do powołania zarządcy sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy. Zgodnie z art. 4 u.z.s. wielkość udziałów w przedsiębiorstwie w spadku ustala się według wielkości udziałów spadkowych lub udziałów we współwłasności przedsiębiorstwa (szerzej o tym w komentarzu do art. 4). Właściciele muszą reprezentować łącznie udziały w spadku większe niż 85/100. Jeżeli powołanie zarządcy sukcesyjnego następuje przed potwierdzeniem praw do spadku (ust. 1), do ustalenia tej większości bierze się pod uwagę krąg wszystkich osób znanych osobom powołującym zarządcę sukcesyjnego, którym przysługuje udział w przedsiębiorstwie w spadku w chwili powoływania zarządcy sukcesyjnego (ust. 4). Ciężar ustalenia tego kręgu spoczywać będzie w praktyce na notariuszu w trakcie procedury powoływania zarządcy sukcesyjnego w tym trybie, na podstawie składanych mu oświadczeń, o czym szerzej poniżej.
7. W literaturze wskazano na przykłady klasycznego modelu dziedziczenia w Polsce, które powodują, że przekroczenie progu 85/100 udziałów w przedsiębiorstwie w spadku bez zgody wszystkich uprawnionych do powołania zarządcy sukcesyjnego albo właścicieli przedsiębiorstwa w spadku ograniczone jest do niezbyt szerokiej grupy przypadków. Jeżeli przedsiębiorstwo objęte było wspólnością ustawową małżeńską i spadkobiercami są współmałżonek przedsiębiorcy i dzieci, jednomyślność jest konieczna, gdy wspólnie z małżonkiem dziedziczy jedno lub dwoje dzieci. W przypadku dziedziczenia ustawowego, gdy przedsiębiorstwo w spadku w całości stanowiło wyłącznie mienie przedsiębiorcy – jednomyślność jest wymagana, gdy współmałżonek dziedziczy w zbiegu z dziećmi w liczbie